

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

KRISTINA GASIŪNIENĖ

Edukologijos magistrantūros (specializacija: Švietimo vadyba) studentė

**KOMPLEKSINIS MENINĖS KOMPETENCIJOS
UGDYMAS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO
GRUPĖJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė:
soc.m.dr. B. Šilėnienė

Darbas originalus K. Gasiūnienė

(studento parašas)

Šiauliai, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PEDAGOGAI IR PSICHOLOGAI APIE PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SISTEMOS YPATUMUS.....	6
1.1. Priešmokyklinio ugdymo samprata	6
1.2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų pedagoginė ir psichologinė charakteristika	8
1.3. Priešmokyklinio ugdymo kompetencijų samprata	11
1.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos	12
2. KOMPLEKSINIS MENINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMAS	15
2.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinių gebėjimų ugdymas	15
2.2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas	17
2.3. Priešmokyklinio amžiaus vaikų dailės gebėjimų ugdymas	18
2.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų šokio gebėjimų ugdymas	21
3. KOMPLEKSINIO MENINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMO VERTINIMO PEDAGOGŲ IR VAIKŲ POŽIŪRIU TYRIMAS	23
3.1. Tyrimo eigos, metodikos, imties charakteristika	23
3.2. Kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimo pedagogų ir vaikų pažiūriu tyrimo rezultatų analizė.....	24
3.2.1. Pedagogų požiūrio į kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimą analizė.....	32
3.2.2. Vaikų požiūrio į kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimą analizė...32	
IŠVADOS	42
REKOMENDACIJOS	43
LITERATŪRA	44
PRIEDAI	

ĮVADAS

Temos aktualumas. XX amžiaus pabaigoje Lietuvoje susiklostė ypatinga mūsų tautos ir valstybės situacija, susidarė naujos sąlygos bei aplinkybės pertvarkyti mūsų gyvenimą, naujai organizuoti jaunosios kartos ugdymą, siekiant naujų ugdymo tikslų. Esminiai pokyčiai vyksta visame pasaulyje, keičiasi visuomenė, keičiasi mokykla, keičiasi mokytojai. Šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje žmogui keliami visai kitokie reikalavimai. Kiekvienas žmogus, siekiantis prisitaikyti prie besikeičiančios visuomenės, turi įgyti jam reikalingų kompetencijų, būtinų vertybinių nuostatų.

Viena pagrindinių priešmokyklinio ugdymo atsiradimo Lietuvoje priežasčių yra noras kiek įmanoma labiau suvienodinti starto mokykloje galimybes visiems vaikams. Priešmokyklinis ugdymas suvokiamas kaip ikimokyklinio ugdymo tęsa, tačiau turinti kokybiškai naujų tikslų ir uždavinių, kitokią vaiko ugdymo sampratą. O. Monkevičienė (2004) mano, kad pedagogai, dirbantys priešmokyklinėse grupėse, susidūrė su naujove, skatinančia permąstyti visą savo ugdymo filosofiją ir praktiką (Mockevičienė, 2004, p.16). Visa švietimo bendruomenė raginama pažvelgti į kiekvieno moksleivio vertybinių nuostatų, gebėjimų ir žinių bei supratimo plėtotę, kaip integralų procesą - asmens kompetencijų ugdymą. A. Jonynienės (2004, p. 20) teigimu, priešmokyklinėje grupėje daug dėmesio turi būti skiriama kiekvieno ugdytinio kompetencijos, orientuotos į aktualias gyvenimo visuomenėje reikmes.

Pradėjus veikti priešmokyklinio ugdymo grupėms, jų veikloje kyla nemažai problemų, kurių pagrindinė – pedagogų pasirengimas dirbti su priešmokyklinio amžiaus vaikais. Priešmokyklinio ugdymo praktikoje pedagogai tradiciškai pirmenybę teikia žinioms, o vaikų socialinei bei meninei raidai neskiria pakankamai dėmesio (Andriuškienė, 1999). Ugdydamas priešmokyklinio amžiaus vaiką pedagogas turi atsižvelgti ne tik į vaiko mąstymo ypatumus, bet ir pritaikyti jam ugdymo turinį, procesą. Ugdomosios veiklos turi būti nukreiptos į visų esminių kompetencijų: socialinės, pažinimo, sveikatos saugojimo, komunikavimo, meninės ugdymą.

Priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2000) numato ugdymo šeimoje, ikimokyklinėje įstaigoje (vaikų darželyje) ir mokykloje perimamumą, šeimų švietimą, tėvų nuostatų į priešmokyklinį ugdymą kaitą. Vaiko, šeimos, pedagogų bendradarbiavimas svarbus siekiant išsiaiškinti: vaiko poreikius, elgesio ypatumus, esamą vaiko pasiekimų lygį pradėjus lankyti priešmokyklinę grupę; nustatant vaiko gebėjimus ir sritis, kur jam reikia pagalbos; sudarant individualias programas; aptariant ugdymo(si) metodus vaikui mokyklai brandinti; svarstant kokių paslaugų ir paramos reikia vaikui ir jo šeimai; vertinant vaiką per visus metus (Priešmokyklinis ugdymas. Trečia knyga, 2004, p. 48).

Tyrimo problema: Koks meninės kompetencijos ugdymo reikšmingumas priešmokyklinio amžiaus vaikams? Ar priešmokyklinio ugdymo pedagogai skiria pakankamai dėmesio vaikų meninių gebėjimų ugdymui ir saviraiškai?

Tyrimo objektas – kompleksinis meninės kompetencijos ugdymas priešmokykliniame amžiuje.

Hipotezė – tikėtina, jog kompleksiskai ugdoma meninė kompetencija priešmokykliniame amžiuje sudaro sąlygas vaikų meninei brandai.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti meninės kompetencijos kompleksinio ugdymo ypatumus priešmokykliniame amžiuje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti pedagoginės ir psichologinės literatūros šaltinius, stengiantis išsiaiškinti priešmokyklinio ugdymo sampratą ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pedagoginę ir psichologinę charakteristiką.
2. Išsiaiškinti priešmokyklinio ugdymo kompetencijų sampratą ir šio amžiaus vaikų kompetencijas.
3. Išsiaiškinti, kaip ugdoma meninė kompetencija priešmokykliniame amžiuje ir kokie yra šios kompetencijos ugdymo ypatumai.
4. Išsiaiškinti priešmokyklinio amžiaus vaikų ir priešmokyklinėje grupėje dirbančių pedagogų požiūrį į kompleksinį meninės kompetencijos ugdymą.

Darbe naudojami šie **mokslinio tyrimo metodai:**

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė;
2. Interviu metodas;
3. Anketinė apklausa;
4. Kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo metodologija grindžiama:

Kognityvine teorija (Kohlberg, 1984, Piaget, 1965 ir kt.) kuri pabrėžia kiekvieno individo aktyvaus mąstymo reikšmę tolesniems jo veiksams: mąstydamas vaikas priima savąjį pasaulį, save patį bei atitinkamai kuria naujus elgesio būdus. Be to, gyvenimo įvykiai ir turima individo patirtis yra interpretuojami pagal savitą vidinę sistemą. Todėl objektyvi aplinka elgesiui yra ne taip svarbi, kaip tos aplinkos suvokimas bei jos įvertinimas.

Humanistine asmenybės teorija (Maslow, 1979, Rogers, 1951) kurios atstovai teigia, jog asmenybė nuolat auga ir vystosi, siekdama savirealizacijos. Joje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save kuriant savo asmeninį ir profesinį gyvenimą.

Tyrimo imtis: Anketa buvo pateikta 32 priešmokyklinio ugdymo pedagogams, interviu metodu apklausti 35 priešmokyklinio amžiaus vaikai. Iš viso tyrime dalyvavo 67 respondentai.

Tyrimo etapai:

Pirmajame etape (2005m. rugsėjo mėn. – 2006m. kovo mėn.) buvo analizuojama psichologinė ir pedagoginė literatūra, interneto duomenų bazės, priešmokyklinį ugdymą reglamentuojantys dokumentai.

Antrajame etape (2006m. kovo mėn. – 2006m. lapkričio mėn.) anketinės apklausos būdu buvo ištirtas pedagogų požiūris į kompleksinį meninės kompetencijos ugdymą, interviu metodu apklausti priešmokyklinio amžiaus vaikai.

Trečiajame etape (2006m. lapkričio mėn. – 2007m. gegužės mėn.) buvo atlikta tyrimo duomenų analizė, remiantis gautais rezultatais tikrinta darbo hipotezė. Šio tyrimo metu gauti duomenys leido suformuluoti darbo išvadas ir parengti konkrečias rekomendacijas.

Darbo naujumas. Šis darbas naujas tuo, kad jame nagrinėjama mažai tyrinėta Lietuvoje sritis – priešmokyklinio amžiaus vaikų meninių kompetencijų ugdymas. Yra straipsnių rinkinių, kuriuose buvo aptariami priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimo ypatumai, aktualijos (Priešmokyklinis ugdymas, 2002, 2003, 2004). Kintant švietimui, pedagogai turi perorientuoti savo veiklos prioritetus, padėsiančius vaikui išsiugdyti visas esmines kompetencijas, ateityje susirasti savo vietą visuomenėje.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (37 šaltiniai), priedai. Darbe pateikta 3 lentelės, 18 paveikslų. Darbo apimtis 45 puslapiai (be priedų).

1. PEDAGOGAI IR PSICHOLOGAI APIE PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SISTEMOS YPATUMUS

1.1. Priėsmokyklinio ugdymo samprata

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002, p. 4) *priešmokyklinis ugdymas* apibrėžiamas kaip visuotinis vienerių metų (išimtiniais atvejais – dvejų) trukmės ugdymas, skirtas nuo 5 metų padėti subręsti mokyklai. Priešmokyklinis ugdymas suvokiamas kaip ikimokyklinio ugdymo tęsa, tačiau turinti kokybiškai naujų tikslų ir uždavinių. Priešmokyklinio ugdymo tikslas – laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti aktyvų, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią pažinimo motyvaciją turintį vaiką, sudaryti prielaidas tolesniam sėkmingam ugdymuisi mokykloje (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 5).

Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Vienerių metų priešmokyklinio ugdymo programą vykdo darželiai, pradinės ir kitos mokyklos, turintys licenciją laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas. Nelankančiam ugdymo įstaigos 5 - 6 metų vaikui švietimo pagalba teikiama Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003).

Pagrindiniai priešmokyklinį ugdymą reglamentuojantys dokumentai yra: Priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2000), Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002), Priešmokyklinio ugdymo standartai (2003), Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003), Švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5-6 metų vaikui teikimo tvarka (2003), Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdinis aprašas (2003), Priešmokyklinio ugdymo priemonės samprata (2003).

Priešmokyklinio ugdymo turinys sudarytas remiantis vertybinių nuostatų ugdymo, socialinio kultūrinio kryptingumo, tikslingumo, prieinamumo, integralumo, tęstinumo principais. Organizuojant priešmokyklinio ugdymo procesą didelis dėmesys skiriamas orientacijai į vaiką, jo poreikius, interesus, vaikų kultūrą, humanistines, demokratines vertybes, tinkamus žaidimo ir tikslingo ugdymo(si) santykius, vaiko ir pedagogo sąveiką, skatinančią vaiko aktyvumą, kūrybiškumą, praturtinant jo patirtį, perimant kultūrinės vertybes.

Iki 2003 m. priešmokyklinis ugdymas buvo organizuojamas savivaldybių pastangomis. 2003 m. priešmokykliniam ugdymui finansuoti pradėtas taikyti Mokyklinio krepšelio principas. Tai padėjo padidinti priešmokyklines grupes lankiusių vaikų skaičių. Jis didėjo tiek darželiuose, tiek bendrojo lavinimo mokyklose. 2003 m. išleistos atnaujintos priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos bei išsilavinimo standartai, patikslinti bendrieji ugdymo planai, sugriežtinti mokymosi krūvio reguliavimo mokykloje reikalavimai.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2004, p. 32). 2003-2004 m. pradžioje priešmokyklinio ugdymo grupes lankė 30919 5-8 metų amžiaus vaikų. Didžiausią priešmokyklinės grupes lankusių vaikų dalį sudarė šešiamečiai - 76,8 %, penkiamečių buvo 16,7 %, septynmečių – 6,3 %, aštuonmečių – 0,1 %.

V. Glebuviene (2002, p. 28) teigia, kad vaikai, lankę darželį ar priešmokyklinę ugdymo instituciją, yra didesnės socialinės kompetencijos. Jie labiau linkę bendrauti su bendraamžiais (tiesa, ne tik pozityviai, bet ir negatyviai), yra laisvesni, smalsesni, labiau domisi aplinka, pasitiki savimi, greičiau adaptuojasi, jiems būdinga turtingesnė kalbinė raiška. „Akivaizdu, kad organizuoto ugdymo poveikis vaikui yra pozityvus“.

Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių apraše (2003) teigiama, kad organizuojant priešmokyklinį ugdymą taikomi įvairūs modeliai. Kiekviena savivaldybė, atsižvelgdama į savo regiono ypatumus taiko įvairius priešmokyklinio ugdymo modelius: visos darbo dienos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; pusės darbo dienos ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (rytinė grupė); pusės darbo dienos mokykloje (rytinė grupė); šeštadieninė pusės darbo dienos ugdymo įstaigoje (rytinė grupė); vasaros (stovyklos drauge su vaiko šeima) (Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003).

Svarbi švietimo politikos priemonė – mokytojų įtraukimas į ugdymo turinio kūrimą ir sprendimų priėmimą. Norint, kad moksleiviai įsisavintų sudėtingesnes, ne vien į žinių perteikimą nukreiptas, mokymo programas, mokytojai savo nuožiūra turi pritaikyti ugdymo turinį prie jų mokinių galimybių ir poreikių, pagal aplinkybes rinktis mokomąsias priemones ir turinio perteikimo metodus.

Kintant švietimui, kinta ir reikalavimai mokytojams. Valstybinės švietimo strategijos 2003 - 2012 metų nuostatose teigiama, kad mokytojai jau negali būti vien tik ugdymo turinio perteikėjai, jie turi laikytis „naujos ugdymo turinio formavimo politikos, orientuotos į bendrųjų gebėjimų, vertybinių nuostatų ir dabarties žmogui būtinų kompetencijų suteikimą, grindžiamos ne tik žinių perteikimu ir priėmimu, kiek jų analize, kritiniu vertinimu ir praktiniu naudojimu“ (Švietimo gairės, (2003).

Mokyklos raida neįmanoma be nuolatinės mokytojo raidos ir atvirkščiai. Mokytojas privalo elgtis labai lanksčiai, profesionaliai, siekti naujos darbo kultūros, nuolat tobulėti. P. Rado (2003, p. 69-70) išskiria šiuos naujus mokytojų profesinius reikalavimus:

- dalyko išmanymas;
- pedagogikos išmanymas;
- technologijų supratimas;
- organizacinė kompetencija ir bendradarbiavimas;

- lankstumas;
- mobilumas;
- atvirumas.

Autorius nurodo sąlygas bei įrankius kurie galėtų būti paskata mokytojų profesionalumui augti:

- mokytojų tobulinimosi sistemos plėtojimas;
- įvairesnių motyvacijos būdų taikymas (t. y. kilimas į aukštesnes pareigas, diferenciacija);
- mokyklų kultūros, skatinančios mokytojų profesinį tobulinimąsi kūrimas;
- investicijos, garantuojančios reikalingą dirbančių mokytojų tobulinimąsi;
- kvalifikacinių reikalavimų mokytojams nustatymas;
- daugiapakopės moksleivių pažangos vertinimo sistemos sukūrimas;
- ryšių tarp mokytojų rengimo sistemos ir iki aukštojo mokslo sutvirtinimas (Rado, 2003, p.70).

Tuo tarpu M. Fullan (1998, p. 110 – 112) teigia, kad naujoviškam mokytojo darbui reikia: įsipareigoti bendram moraliniam tikslui; iš esmės gerinti pedagogikos žinias; derinti moralinį, tikslą su švietimo politikos bei visuomenės plėtros klausimais; aktyviai bendradarbiauti; palaikyti ryšius su tėvais ir visuomene; ugdyti nuolatinio domėjimosi įpročius, ieškoti naujų idėjų; dalyvauti pokyčių procesuose.

1.2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų pedagoginė ir psichologinė charakteristika

Pasak O. Monkevičienės (2003), priešmokyklinio amžiaus vaiko raidos periodas yra gana sudėtingas ir lemia ugdymo(si) mokykloje sėkmę. Šiame amžiuje vaikas bando suvokti save, mokosi gerbti, todėl jam būtina suaugusiojo pagarba. Priešmokyklinio amžiaus vaiko savivaizdis nepastovus kintantis, paprastas, visuminis. Be to, jis konkretus: vaikas apibūdina savo išvaizdą, nurodo lytį, pasako, ką turi, kuo domisi, su kuo draugauja. Šio amžiaus vaiko savivaizdis absoliutus. Priešmokyklinio amžiaus vaikas sau vienareikšmiškai priskiria suaugusiųjų nurodytas ypatybes, draugų komentarus. Be to, šiuo laikotarpiu savivaizdis kinta nuo viešo iki privataus. Priešmokyklinio amžiaus vaikas dar mažai skiria, kas asmeniška, privatu, o ką galima komentuoti viešai. Priešmokyklinukai dar tik pradeda tai tyrinėti, atsiranda pirmosios paslaptys, rūpinamasi jų saugumu.

Priešmokykliniame amžiuje, anot M. Jankauskaitės (2003), kinta lytinės priklausomybės suvokimas. 5-6 metais jis grindžiamas kūno skirtumų suvokimu. Tačiau 5-6 metų berniukas vis dar gali suabejoti, kai jam užduodamas klausimas: „Jei apsivilktum suknelę, kas tu būtum – berniukas ar mergaitė?“ Vaikas vis dar mano, kad lytis priklauso nuo rūbų ir pasirinkamų žaislų. Suvokę moterų ir vyrų kūno skirtumus, priešmokyklinio amžiaus vaikai ieško taisyklių, kurios paaiškintų,

koks elgesys yra „vyriškas“, o koks – „moteriškas“, ypač dėmesingai jį mėgdžioja. Noras turėti kuo daugiau tokio pobūdžio informacijos skatina juos bendrauti su savo lyties asmenimis. Vaikai labai jautrūs suaugusiųjų komentarams savo elgesio atžvilgiu. Svarbu, kad vaiko elgesys turėtų erdvės ir „vyriškoms“ ir moteriškoms“ savybėms.

Priešmokyklinio amžiaus vaikams būdingi tokie fizinės brandos ypatumai: padidėja savarankiškumas, laikantis asmeninės higienos, maitinantis, rengiantis. Vaikai daug ir aktyviai juda. Intensyviai lavėja gebėjimas išlaikyti pusiausvyrą judant (dinaminė pusiausvyrą). Vaikai gana vikrūs, lankstūs, greiti, patiria džiaugsmą judėdami. Vis dar nesusiformavęs gebėjimas tam tikrą laiką išbūti nejudrioje padėtyje. Priešmokyklinukai geba atlikti tikslius judesius pirštais ir rankomis. Rankos praktiškai pasirengusios rašyti. Jau nusistovėjusi kairiarankystė ar dešiniarankystė, todėl ką nors pakeisti jau sunku (Monkevičienė, 2003, p. 17).

Priešmokykliniame amžiuje toliau formuojasi vaiko emocinė kompetencija – gebėjimas susivokti savo emocijų pasaulyje ir kontroliuoti jų išraišką, tinkamu būdu reaguoti į kito emocijas. Svarbiausia yra tai, kad tinkamai ugdomi priešmokyklinio amžiaus vaikai gali pasiekti aukšto lygio emocinę kompetenciją, t.y. gali įgyti gebėjimą suvokti savo emocinę būseną, atpažinti kitų emocijas, gebėjimą pripažinti ir priimti savo jausmus, suvokimą, kad sugebama kontroliuoti atsaką į savo emocinę būseną ar kito emocinį poveikį. Nustatyta, kad tik nedidelė šio amžiaus vaikų dalis gerai susivokia savo jausmuose, geba juos įvardinti, apie juos kalbėti. Vis dėl to jausmai tampa pastovesni. Šalia situacinių emocijų atsiranda jausmai, atspindintys pastovius vaiko santykius su žmonėmis ir reiškiniais. Formuojasi noras padėti suaugusiems, didėja dėmesys jų poreikiams, atsiranda draugiškas požiūris į vienmečius. Deja, emocinis suaugusiųjų raštingumas yra menkas, todėl jie dažnai mano, kad vaikai dar per maži išgyventi įvairius, ypač sunkius jausmus, vengia apie tai su vaikais kalbėti (Monkevičienė, 2003, p. 10).

Bendravimas su kitais panašaus amžiaus vaikais priešmokyklinio amžiaus vaikui ypač svarbus – tai lygiaverčių partnerių, bandančių daryti įtaką vienas kitam, ryšiai. Bendraudamas su draugais vaikas mokosi įvairių socializacijai labai svarbių elgesio būdų: susitarimo, kooperavimosi, dominavimo, varžymosi, rungtyniavimo, simpatizavimo. Priešmokykliniame amžiuje gali gana aiškiai išsiskirti nepopuliarūs tarp bendraamžių vaikai – atstumtieji. Niekas nenori būti greta jų, nepriima į savo žaidimus, pajuokia, provokuoja. Atstumtųjų vaikų socializacijos ir bendravimo gebėjimai paprastai menkesni nei kitų – jie nemoka taikiais būdais daryti įtakos kitiems (dažnai pasielgia agresyviai, griaua, naikina kitų vaikų statinius, nutraukia žaidimą), nemoka bendradarbiauti (nesilaiko susitarimų, negali kitiems pateikti įdomios informacijos), nepakankami jų žaidimo gebėjimai, neatsiskleidžia gabumai. Taisyklingai pedagogiškai veikiant vaikų grupę, kurios formavimąsi lemia bendri žaidimai, sudaromos sąlygos vertingoms visuomeninėms asmenybės savybėms plėtotis. Norėdami pasiekti bendrą tikslą, vaikai

pripranta derinti savo veiksmus, teikti pagalbą vienmečiams. Pamažu formuojasi mokėjimas pajungti savo norus suaugusiųjų reikalavimams ir vaikų kolektyvo sumanymams.

Priešmokyklinio amžiaus vaiko pažinimo gebėjimai saviti, kintantys. Šio amžiaus vaikui būdingas simbolinis mąstymas. Tai reiškia, kad jis susidaro simbolinius elgesio modelius ir geba juos išlaikyti atmintyje, t.y. geba stebėti suaugusiųjų elgesį ir jį mėgdžioti, modeliuoti po tam tikro laiko. Taip jis mokosi savarankiškumo, naujų įgūdžių, sprendžia buitines ir kitas problemas. „Penkiametis žaidžia sudėtingus simbolinius žaidimus, t.y. vartoja simbolinius veiksmus, daiktus kaip kitų daiktų pakaitalus ir kt. Simboliniuose žaidimuose vaikas laisvai modeliuoja pasaulį taip, kaip jį supranta, suvokia“ (Monkevičienė, 2003 p. 15).

Priešmokyklinio amžiaus vaikai noriai žaidžia didaktinius žaidimus. Tai suaugusiųjų parengti žaidimai, turintys lavinimo tikslus ir visai aiškius uždavinius. Tokios priemonės gali būti skirtos vaiko suvokimui arba mąstymui lavinti, pirmiesiems skaitymo įgūdžiams ugdyti (raidžių pažinimas) ir kt. Taigi šių žaidimų eiga ir rezultatai yra iš anksto numatyti, žaidėjai turi aiškius uždavinius. Didaktiniai žaidimai, A. Gučo (1990) teigimu, yra perėjimas iš laisvo vaikų žaidimo į suaugusiųjų reglamentuotą veiklą, kuri būdinga vaikui lankant mokyklą.

Gerai išlavėjusi penkiametė kalba, taisyklingsnis tarimas, gausnis žodynas, frazės – išplėtos. Vaikų monologinė kalba pamažu tampa rišlesnė, jie jau sugeba sukurti nedidelius siužetinius pasakojimus. Vaikas geba apie daiktus, jų savybes, reiškinius mąstyti žodžiais, jie yra tam tikrų daiktų ir reiškinių simboliai. Simboliniai veiksmai, daiktų vaizdiniai, žodžiai kiekvienam vaikui turi asmenišką prasmę, ne visai sutampa su kitų vaikų jiems suteikiama prasme, ir tai priklauso nuo individualaus patyrimo. Vaikai vis dar turi sunkumų mėginami išreikšti savo mintis kitiems, interpretuodami kito veiksmus, žodžius, piešinius (Černius, 1997, p. 7-9).

Priešmokyklinio amžiaus vaiko mąstymas egocentriškas – jei vaikas stebi gamtą, aplinką, daiktus, o šalia yra kitas asmuo, vaikas mano, kad kitas pamatė ir suvokė tą pat, tarsi žiūrėtų vaiko akimis, turėdamas jo patirtį. Vaikas negali „pamatyti“ stebimo daikto „kito akimis“. Egocentriškam vaikui sunku suvokti, kad kitas nemato to paties, kad kito nuotaika ne tokia, kaip jo, kad kitas savaime nežino jo žaidimo sumanymo ar pan. Nuo penkerių metų vaikas geba mąstyti logiškai, tačiau tik viena kryptimi – jis nesugeba mintyse atlikti atvirkštinių veiksmų, operacijų. Loginio mąstymo etapą vaikas pasiekia pradinėje mokykloje.

„Penkiametis šešiametis kai kuriose situacijose vis dar sunkiai skiria tikrovę nuo fantazijos. Tačiau dažniausiai jis jau sugeba pasakyti, kad čia yra sraigė, o šis daiktas panašus į sraigę, o iš tiesų tai yra susuktos linijos. Kartais vaiko vaizduotė yra tokia laki, jog jis tiki vaiduokliais, baubais ir jų bijo“ (Žukauskienė, 1996, p. 212).

Vaiko mąstymas magiškas. Penkiametis šešiametis savo žaidimuose lengvai „sugyvina“ daiktus, t.y. suteikia jiems žmogaus savybių: daiktai jaučia, juda; medžiai kalba žmogaus balsu;

gėlė puošiasi, daro šukuoseną. Net ir suvokdamas, kad šias savybes daiktams jis suteikė pats, vaikas tiki magiška savo minčių, norų galia – pavyzdžiui, kai vaikas eina pro medį, ir šis papūtas vėjui sušlama, vaikas gali manyti, kad jo mintys privertė medį judinti lapus. Jis pats sau atrodo esąs centrinė figūra, kuri savo galia lemia įvykius.

N.L.Gage, C.D.Berliner (1994, p. 89) remiasi E.Eriksono nuomone, kad „žmogus save realizuoja tik tada, kai priimtinu būdu įveikia tam tikras krizes ir išsprendžia esmines psichosocialines problemas. Krizė yra laikotarpis, kai žmogus pasidaro labiau pažeidžiamas vienokių ar kitokių psichosocialinių nesklandumų. Viduriniojoje vaikystėje vyksta priešpriešos tarp iniciatyvumo ir kaltės jausmo krizė. Pasitikintis vaikas gali tapti iniciatyvus. Jis gali vienas eiti į nepažįstamas vietas, neriboti smalsumo. Realus pareigos jausmas atsiranda kartu su siekių užuomazgomis. Sėkmingai įveikus prieštaravimus, šiame amžiuje atsiranda pareigos jausmas. Būtent dabar iniciatyvumo stiprėjimas ir su juo susijęs kaltės potyris pradeda formuoti sąžinę”.

Priešmokyklinio amžiaus vaikam būdingas mokėjimas valdyti savo elgesį, turintį įtakos dėmesiui, atminčiai. Dėmesys darosi pastovesnis, vaikai jau sugeba savarankiškai įsiminti. Mokydamiesi eilėraščių, skaičiuočių, vaikai sąmoningai kartoja tekstą. Savarankiškam įsiminimui tobulėti daug įtakos turi praktika (reikia atsiminti, kad pritaikytum žaisdamas ir pan.).

1.3. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų samprata

Žodis „kompetencija“ kilęs iš lotynų kalbos ir reiškia atitikimą, gebėjimą. *Kompetencija* – funkcinis sugebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos (Psichologijos žodynas, 1993, p. 143). Kompetencijomis domisi vadybos, psichologijos, edukologijos bei kitų mokslų atstovai. Kompetencijos terminas vartojamas apibūdinant žmogaus pasirengimą konkrečiai veiklai ir savos karjeros vystymui. Akcentuojamas praktinis atitinkamų gebėjimų taikymas, o ne žinojimas kaip tai padaryti arba formaliosios kvalifikacijos turėjimas. Pagal V. Stanišauskienę (2000), *kompetencija* - gebėjimas pagal kvalifikaciją, turimus įgūdžius gerai atlikti darbą; įgaliojimų turėjimas ką nors daryti; labai kvalifikuotas darbas. Tuo tarpu R.Želvys (2001, p. 32) *kompetenciją* apibūdina kaip žinias, gebėjimus, talentus bei gebėjimą juos taikyti praktinėse situacijose. Panašų apibūdinimą pateikia vadovavimo psichologijos specialistė V. Barvydienė (2001). Ji teigia, kad *kompetencija*, tai žinių ir įgūdžių rinkinys bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis. Autorė išskiria kelių rūšių kompetencijas:

- *Konceptualinę* (apgalvoti problemų sprendimai, racionalus mąstymas, pažinimo įgūdžiai);
- *Techninę* (specialios žinios ir sugebėjimai);
- *Tarpasmeninę* (empatija, sugebėjimas bendrauti).

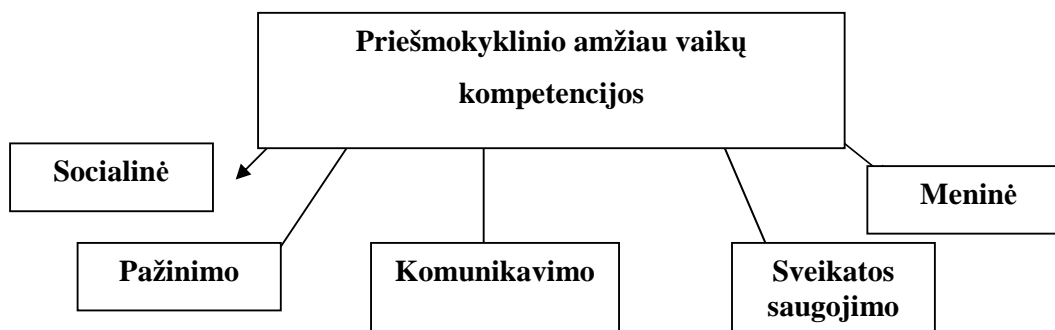
Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002, p. 7) nurodo, kad „kompetencija – tai vaiko susidarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų, įgūdžių bei patirties visuma, reikalinga kasdieniam gyvenimui ir sėkmingam ugdymui ir ugdymuisi mokykloje“.

Bendrosios programos bei išsilavinimo standartai (2003) pabrėžia, kad bendrasis ugdymas turi suformuoti asmens kompetencijas, t.y. gebėjimo komunikuoti gimtąja ir užsienio kalba, matematinio, gamtamokslinio ir technologinio raštingumo, informacinių ir komunikacinių gebėjimų, mokėjimo mokytis, tarpasmeninės ir pilietinės kompetencijos, verslumo, kultūrinio išprusimo pagrindus. Visa švietimo bendruomenė raginama pažvelgti į kiekvieno moksleivio vertybinių nuostatų, gebėjimų ir žinių bei supratimo plėtotę kaip į integralų procesą – asmens kompetencijos ugdymą. Todėl pedagogas, siekiantis ugdyti įvairias vaiko kompetencijas, privalo apmąstyti jau esamus jo pasiekimus: vertybines nuostatas, gebėjimų lygį, įvairiose srityse jau sukauptą patirtį.

Pasak A. Juodaitytės (2003, p. 296), nepakankamai dėmesio skiriant vaikų darželyje įgytos patirties reikšmingumui, vaiko perėjimas iš darželio į pradinę mokyklą gali reikšti tam tikrą patirties „lūžį“, o mokymasis mokykloje tuomet gali jiems tapti nepakankamai reikšmingas.

1.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) išskiriamos penkios ugdytinos vaiko kompetencijos: socialinė, sveikatos, komunikavimo, pažinimo, meninė (žr. 1 pav.).

1 pav. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos (pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, 2002)

Leidinyje „Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas“ (2004) pateikiamas visų priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų apibūdinimas.

Supratimą apie tai kas sveika, o kas žalinga sveikatai, vaikas įgyja gyvendamas sveikoje aplinkoje. **Sveikatos saugojimo kompetencija** – šešiamečio vaiko suvokimą atitinkanti sveikatos, higienos ir saugumo samprata; nuostata būti judriam, aktyviam, veikliam; tinkamo maitinimosi, aprangos, poilsio, miego ir fizinio judėjimo svarbos sveikatai supratimas bei sveikos gyvensenos įgūdžiai; gebėjimas justi ir valdyti savo kūną, keičiant judėjimo kryptį, tempą, jėgą, išlaikyti pusiausvyrą, trumpam išbūti nejudriam; gebėjimas priimti sveikam augimui palankius sprendimus, mokymasis įveikti įtampą, atsipalaiduoti, partneriškai bendrauti. Fizinė veikla gerina vaiko emocinę savijautą.

Komunikavimo gebėjimų ugdymas ir ugdymasis yra vientisas procesas integruotas į visą vaiko veiklą. **Komunikavimo kompetencija** – tai gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti. Ši kompetencija reiškiasi visose vaiko gyvenimo srityse: atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreiškiant save ir kuriant, suvokiant gamtos ir žmogaus sukurtą grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir pačiam jas kuriant (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 255).

Bendravimas su suaugusiais – tėvais, kitais artimaisiais, pedagogais – vaikui garantuoja gerą emocinę savijautą ir socializaciją. Toks bendravimas svarbus perimant socialines normas ir įgūdžius. **Socialinė kompetencija** – tai vaiko gebėjimas suvokti save ir kitus, savo vietą šeimoje, vaikų grupėje, ryšius su bendruomene, kai kuriuos socialinius ir kultūros reiškinius, gimtinę; tai gebėjimas būti kartu su kitais, bendrauti, bendradarbiauti, draugauti, spręsti kasdienes problemas, įveikti gyvenimo sunkumus, padėti sau bei kitiems, gerai jaustis ir gerbti save, ugdytis tautinio identiteto jausmą (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 143).

Vaikas pasaulį pažįsta visais pojūčiais, veikdamas praktiškai. Pažinimo kompetenciją bus galima plėtoti, jei jis domėsis aplinka, norės ją pažinti, tyrinėti. **Pažinimo kompetencija** – tai vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus – stebėjimą, klausinėjimą, eksperimentavimą, modeliavimą, prognozavimą, informacijos paiešką, įgyjant elementarų supratimą apie žmones, gamtinę ir kultūrinę aplinką, gimtinę, Tėvynę (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 237).

Meninė vaiko kompetencija – tai sugebėjimas įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis, tai vaiko atvirumas estetiniams išpūdžiams, jautrumas gamtos, vaiką supančios aplinkos bei meno kūriniių grožiui, poreikis išreikšti save meno kalba (spalvomis, linijomis, muzikos garsais ir judesiais, raiškiu žodžiu, vaidyba), gebėjimas tyrinėti įvairias meninės raiškos priemones, spontaniškai išreikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasauliu, atrasti individualų, savitą raiškos stilių, gebėjimas kurti vaizduojant, muzikuojant, šokant, vaidinant, žaidžiant (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 255).

Kad galėtų sėkmingai kurti ir tvarkyti savo gyvenimą, kiekvienas žmogus turi turėti tam tikrų būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų bei būtinų žinių, kitaip tariant, jam reikalingą kompetenciją, kuri leistų siekti užsibrėžtų tikslų, keistis, taikantis prie besikeičiančių aplinkos reikalavimų, nuolat mokytis, prisipildyti trūkstamų žinių, įgyti naujų įgūdžių. Padėti kiekvienam suprasti save, suvokti savo tapatybę, rasti gyvenimo tikslą, ugdyti asmenybę – šiuolaikinės mokyklos svarbiausias tikslas.

Orientuojantis į pasirinktą mūsų darbo temą plačiau paanalizuosime priešmokyklinio amžiaus vaikų meninę kompetenciją.

2. KOMPLEKSINIS MENINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMAS

Vaiko meninė kompetencija apima šias meninės raiškos ir kultūros pažinimo sritis:

- dailę;
- muziką;
- teatrą;
- šokį.

Visos šios sritys yra nepaprastai svarbios vaiko intelekto raidai, jo meninių, pažintinių, komunikacinių bei socialinių gebėjimų sklaidai.

Meninis ugdymas yra skirtas kiekvienam vaikui, nepaisant jo individualių meninių gabumų ar kultūrinės patirties. Meninis ugdymas turi nelygstamą savaiminę vertę, todėl jo negalima pakeisti ar kompensuoti kuo nors kitu. Priešmokykliniame amžiuje meninė veikla ypač gerai atitinka kūrybišką vaiko prigimtį, ji tenkina kiekvienam vaikui įgimtą raiškos ir pažinimo poreikį.

Meninė veikla – universali vaiko visuminio ugdymo priemonė. Ji suteikia dideles galimybes pajusti ir stebėti grožį, žadinti poreikį bendrauti su menu ir jį kurti. Meninė veikla laiduoja sėkmės išgyvenimą, sustiprina teigiamą savęs vertinimą, kūrybinių galių pajautimą, laisvą kalbėjimą geriau suvokiant savo išgyvenimus, svajones bei nuotaikas. Dėl savo įvairumo ir universalumo meninė veikla tampa savita ir nepamainoma pažinimo forma.

2.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinių gebėjimų ugdymas

Penkiamečių ir šešiamečių muzikiniai gabumai bei pasiekimai labai nevienodi, jie priklauso nuo vaiko prigimties, jį supančios muzikinės aplinkos ir ugdymo šeimoje bei ugdymo įstaigoje. Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinių gabumų sklaidai ir plėtotei lemiamos reikšmės turi turtinga muzikinė aplinka, įgimti muzikiniai duomenys, tikslinga ugdomoji veikla. Šešiamečių muzikiniai gebėjimai lavėja pakankamai audringai, todėl pravartu šį laiką tinkamai panaudoti. Penkerių šešerių metų vaikai jau geba dainuoti, groti vaikiškais instrumentais, klausytis muzikos ir judėti pagal ją, pasakoti ir kitaip išreikšti muzikos sukeltus įspūdžius. Tačiau šio amžiaus vaiko muzikiniai pasiekimai dažniausiai visiškai neatspindi jo potencialių muzikinių gabumų. Kita vertus, vaiko muzikiniai pasiekimai niekuomet nebūna didesni, negu jo muzikiniai gabumai, todėl penkerių šešerių metų vaikų muzikinį ugdymą tikslinga kreipti būtent muzikinių gabumų lavinimo linkme (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 256).

Vaikų muzikinis ugdymas pasižymi veikos sričių įvairove: tai dainavimas ir grojimas, muzikos klausymas ir judėjimas pagal ją, kūryba ir improvizavimas, muzikos pažinimas ir muzikiniai žaidimai. Ugdant vaikus siekiama skirtingų muzikinės veiklos sričių dermės ir

sąveikos, taip pat siekiama kuo glaudesnės sąveikos su kitomis ugdymo sritimis (aplinkos pažinimu ir gimtąją kalbą, daile ir etnine kultūra, šokiu ir vaidyba). Itin svarbus ryšys su etnine kultūra, kalendorinėmis šventėmis, papročiais ir tradicijomis. Vaikų muzikinis ugdymas vyksta ne tik organizuojant muzikos valandėles, bet ir kitą vaikų veiklą, laisvalaikį, pramogas (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 38).

Priešmokyklinio amžiaus vaikai geba sau patogiu aukštumu dainuoti paprastas vienbalses daineles, ratelius ir muzikinius žaidimus, mėgdžioti gamtos garsus; jie geba dainuoti skirtingu garsumu (tyliau ir garsiau). Jie taip pat mokosi taisyklingai kvėpuoti, tiksliai intonuoti ir raiškiai artikuliuoti. Dauguma vaikų geba improvizuoti, kurti melodinius motyvus, išgalvoti daineles, perteikdami savo įspūdžius ir emocijas. Vaikai turi platesnę ar siauresnę muzikos intonacinę bei ritminę žodyną, yra imlūs etninės muzikos intonacijoms. Priešmokyklinukai geba groti mušamaisiais instrumentais, atlikti ir kurti ritminius motyvus (lazdelėmis, akmenukais, trinkelėmis, įvairiais būgneliais, barškučiais, atskiromis metalofono ar ksilofono plokštelėmis), improvizuoti, žaisti garsais.

Vaikai mokosi save išreikšti ritmiškais kūno judesiais (trepsėti, pliaukšėti per kelius, ploti delnais, spragsėti pirštais, caksėti liežuviu). Klausydami muzikos, geba susikaupti ir tam tikrą laiką (1-2 min.) išlaikyti dėmesį. Šiame amžiuje vaikai mokosi savais žodžiais apibūdinti skambančią muziką, mėgina intuityviai perteikti muzikos nuotaikas ir jos sukeltus įspūdžius, panaudodami judesį, raiškų žodį, dailės priemones, vaidybą (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 256).

Muzikinio ugdymo paskirtis – remiantis kiekvienam vaikui įgimtu muzikinės raiškos poreikiu, individualia muzikine patirtimi bei gabumais, puoselėti jo muzikalumą, ugdyti muzikinius gebėjimus, lavinti gabumus. Penkiamečių šešiamečių muzikinis ugdymas vyksta ne tik muzikos užsiėmimų, bet ir kitos veiklos, taip pat laisvalaikio bei pramogų metu. To pasiekama glaudžiai bendradarbiaujant priešmokyklinio ugdymo pedagogams, muzikos pedagogui ir tėvams. Muzikos užsiėmimai vyksta ne rečiau, kaip du kartus per savaitę.

Muzikinis ugdymas glaudžiai susijęs ir su kitomis kompetencijomis bei ugdymo sritimis: socialine, komunikacine, sveikatos saugojimo ir sveika gyvensena, taip pat daile, vaidyba, šokiu, etnine kultūra ir kt. Siektina, kad muzikos užsiėmimus vedantis pedagogas turėtų reikiamą muzikinę kompetenciją (turėtų pakankamą muzikinį akiratį, muzikinę klausą ir gebėtų dainuoti, groti koku nors muzikos instrumentu, mokėtų skaityti natų raštą).

Pasak R. Pečeliūno (2004, p. 63), „muzikinė veikla padeda atverti duris į turtingą sociokultūrinių prasmų ir vertybių pasaulį, kurio estetiškas išgyvenimas labai svarbus dvasinei asmens brandai, padeda formuotis humanistinei asmenybei ir perimti reikšmingiausias tautos bei pasaulio kultūros vertybes“.

2.2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas

Vaikas „vaidinti“ pradeda maždaug apie antruosius gyvenimo metus, kai paprastą liniuotę paima kaip telefono ragelį ir įsivaizduojamam partneriui ištaria: „alio“. Nors vaikai neišsąmonina, jog žaisdami vaidina, žaidime yra daug svarbių vaidybos prielaidų: vaikai laisvi, įsivaizduoja situaciją, nuolat kuria siužetą, vaidmenis ir juos suvokia, net pareplikuoja vaidmenį atliekančiam draugui, ką gerėtų daryti ar sakyti. Taigi visą vaidybos kūrybos mechanizmą bei raiškos priemones vaikai pirmiausia išbando žaisdami. Vaidybos gebėjimai atsiranda vaiko sinkretinio – fizinio ir dvasinio – aktyvumo pagrindu ir reiškiasi esant komunikacinėje, vaidintojo ir žiūrovo situacijoje. Vaidindamas vaikas įsivaizduoja, pavyzdžiui, jog jis yra miške, vertina tai, ką įsivaizduoja, taip, lyg iš tikrųjų būtų miške, ir kartu naudoja vaidybos priemones – mimiką, balso intonaciją bei judesį: su čia pat esančia kėde elgiasi kaip su įsivaizduojamu krūmu: jį apžiūri, paliečia ir pan. (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 258).

Vaikai žaidžia socialinius žaidimus, kuriuose atkuria ir naujai kuria regėtus socialinius vaidmenis, būdingus veiksmus, žodžius, intonacijas, pajaučia socialinių vertybių (pagalbos, paslaugumo ir kt.) reikšmingumą, išbando socialinio elgesio būdus, sprendžia kūrybines ir dorovines problemas. Auklėtoja, būdama jautri stebėtoja ar žaidimo partnerė, pagyvina žaidimą, pratęsia siužetą, paskatina ryškiau atlikti vaidmenis, modeliuoja priimtino elgesio būdus (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 40).

Prioritetiniais priešmokykliniame amžiuje laikytini šie vaidybos sugebėjimai: veikėjo ir veiksmo aplinkybių simbolizavimas, vertinimas, veikėjo veiksmų plėtotė, tempas ir ritmas. Pedagogas turėtų skatinti vaiko saviraišką vaidybos priemonėmis, sudaryti sąlygas išgyventi persikūnijimo, tapimo kažkuo kitu džiaugsmą, malonumą improvizuoti ir kurti. Laisvas vaiko elgesys vaidinant padeda atsipalaiduoti, atsikratyti įtampos, sklandžiai bendrauti mimika, judesiu, kalba.

Penkerių - septynerių metų vaikų vaidybos gebėjimai labai skirtingi. Kai kurių vaikų vaidybos gebėjimai neatsiskleidžia. Gali būti, kad vaikai išsigąsta ir susikausto, kartais išvis nedrįsta vaidinti. Jie neišvaizduoja savęs veikėju, todėl juda, kalba kaip vaikas, mato, girdi, liečia realią buitinę, o ne įsivaizduojamą aplinką. Kai kurie vaikai turi vaidybos gebėjimų pradmenis. Vaikai jaučiasi laisvesni ir savarankiškesni. Momentais įsivaizduoja veikėją ir jo aplinką, parenka veikėjui būdingus veiksmus, tarpais vėl realiai bendrauja su aplinkiniais, atlieka veiksmus su realiais daiktais. Dalies priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimai ryškūs. Tokie vaikai laisvi, savarankiški, pasitikintys savimi. Vaikui visiškai aišku, kokį veikėją vaidina ir kokia jį supanti aplinka. Iš mažojo vaidintojo veido ir elgesio matyti, jog jis supranta tai, ką daro scenoje, ir

tai laiko vertinga, gražu, beje, supranta ir „kaip“ vaidinama. Tokią vaiko vaidybą jau galime vadinti sąmoninga (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 259).

Dažniausiai vaikų vaidybinės raidos problemos kyla dėl to, kad pedagogas elgiasi kaip režisierius, o vaikai nelyginant aktoriai įgyvendina jo sumanymus. Todėl stebint vaikų vaidybą, neretai susidaro nemalonūs dirbtinumo, o kartais beprasmiškumo įspūdžiai. Vaikai paprastai nesuvokia savo kaip aktoriaus funkcijų. Dar sunkiau jiems sekasi įkūnyti scenoje suaugusiojo režisieriaus sumanymus, kurie perdėm nutolę nuo vaikiško pasaulio supratimo ir patyrimo. Nurodinėjimai vaikus varžo, iš kūrėjų jie virsta nurodymų vykdytojais, todėl vaidyba darosi formali, neįtikinama. Vaikas, kuris jau yra keletą kartų vaidinęs „pagal pedagogo režisieriaus nurodymus“ laukia jų ir toliau, jį sunku atplėšti nuo išminktų stereotipų, jis jau nebenori pasitelkti savo vaizduotės, reikšti savo jausmų ir kurti, mąstyti pats.

Teatro pedagogės A. Navickaitės nuomone (1990), visi vaikai būna artistais iki šešerių metų, tačiau paskui jie „išauga“ iš šių gebėjimų kaip iš vaikiškų marškinėlių. Vaikui augant, kinta jo asmenybė. Svarbu, kad jis neprarastų įgimto artistinio žavesio bei plastinės ir intonacinės raiškos plastiškumo, pasireiškiančio tuo, jog bet kurią raišką įstengiama lengvai motyvuoti. Tuomet atrodo, kad aktoriaus dvasinis aktyvumas ir išorinė raiška yra labai glaudžiai susiję – vaidyba esti itin įtaigi. Tai būdinga ir vaikui dėl jo amžiaus ypatumų. Kaip pažymi L. Vygotskis (1991), vaiko psichinės funkcijos itin susijusios: vaiko išjudinus vaizduotę, tuoj suaktyvėja mąstymas ir jausmai bei jų raiška intonacijomis ir judesiais. Todėl visi maži vaikai – geri artistai.

2.3. Priešmokyklinio amžiaus vaikų dailės gebėjimų ugdymas

Nuo mažens kiekvienas vaikas ieško būdų išreikšti save ir dažnai renkasi „tyliąją kalbą“ – dailę. Dailės veikla vaikams yra priimtina, nes čia nėra griežtų taisyklių, nevaržoma kūrybinė laisvė. Ji atspindi savaiminį augimą, atskleidžia bendrą psichinę, fizinę ir dvasinę būseną. Ankstyvoji vaikų meninė elgsena keičiasi tam tikrais etapais. Priešmokyklinio amžiaus vaikų dailė įvardijama kaip gana padrikų vaizdų, įvairių formų apraiškų periodas bei sąmoningo formų kūrimo pradžia (ikischeminė būseną). Nors kiekvieno vaiko dailės raida yra gana skirtinga, tačiau daugelio ji sutampa. Penkiametio vaiko piešiniuose formuojasi realių daiktų atpažįstami atvaizdai (vadinamosios schemas). Ryšys tarp rankos judesio ir pėdsako popieriaus lape arba ryšys tarp vaiko vaizdinių ir jo piešinio darosi vis tikslesnis, kurį galima sieti realiais regimaisiais dalykais. Tai ką vaikas pažįsta ir mato, išreiškia nauja – vaizdų – kalba. Nors vaikas kuriamus vaizdus dažniausiai sieja su įsivaizduojamais, pamažu jis atranda, kad yra ryšys tarp jo piešinių ir išorės pasaulio. Todėl šio amžiaus vaikai ypač domisi supančia aplinka. Vis dėl to šio amžiaus vaikams

labiau būdingas spontaniškas piešimas (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 260).

Dailė yra ta vaikų gyvenimo sritis, kur kiekvienas gali atrasti tik jam vienam tuo metu itin svarbų savęs išreiškimo būdą be žodžių. Vaikui prieinamos įvairios grafinės, tapybinės, lipdymo ar konstravimo priemonės bei medžiagos, darbui pritaikyta vieta (saugioje ir jaukioje aplinkoje) sudaro galimybę jam pasinerti į ypatingą vaizdų pasaulį. Čia vaikas kuria dažniausiai tik jam vienam suprantamus ir labai svarbius dalykus. Vaikai paprastai dirba po vieną, grupelėmis ar visa grupė. Jie savitu būdu – linijomis, spalvomis ar formomis ne tik išreiškia save, mažina emocinę įtampą, bet ir derina rankos, akies ir kitų kūno dalių judesius, lavina kūrybos gebėjimus, mokosi spręsti problemas, jautriai reaguoja į savo ir kitų darbus, mokosi bendrauti vaizdų kalba, įgyja pasitikėjimo savo jėgomis.

Dailės patirtis kaupiama ne tik priešmokyklinės grupės patalpose. Vaikai gyvena gamtos ir žmogaus sukurtame regimų vaizdų pasaulyje. Augalai, gyvūnai, paukščiai, negyvoji gamta žadina jų vaizduotę, harmonizuoja emocinę būseną. Aplinkos daiktai taip pat gali tapti puikia ugdymo priemone. Abiem atvejais svarbiausias vaidmuo tenka pedagogui – atkreipti dėmesį, pasiūlyti, pažadinti domėjimąsi, pasigerėti (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 38).

Ugdant vaikų dailės gebėjimus svarbūs trys aspektai: tinkamai sužadinti kūrybinę saviraišką dailėje, išradingai palaikyti dailės kūrybos procesą, tinkamai vertinti rezultatus bei įdėtas pastangas. Kuo turtingesnė vaiko patirtis, tuo daugiau jis turi peno vaizduotei, tuo įvairesnė yra jo kūryba. Kita vertus, svarbu ne tiek žinojimas, kiek poreikis turimą patirtį pritaikyti bei atspindėti savo kūryboje. Kuo gausesnė ir įspūdingesnė patirtis, tuo didesnis siekis ją išreikšti. Vaikas nejaučia pasitikėjimo savo kūrybine raiška paprastai dėl to, kad neturi pakankamai patirties. Jei vaikas neįsijaučia į savo piešinį, skatinimą reikėtų nukreipti į patirtį, o ne piešimo veiksmą (pavyzdžiui, vietoj „nupiešk, kaip skinį gėlę“, pasakyti „parodyk, kaip skinam gėles“). Pedagogas gali stiprinti vaiko patirtį tol, kol jis įgis pasitikėjimą savo paties raiška. „Įsigyvenimas“ savo patirtyje paskatina kūrybinei veiklai. Detalizuojant patirties vaizdą, padedant įsigyventi situacijoje bei prisiminti yra tinkamas paskatinimo dailės veiklai būdas.

Kai kurių vaikų kūrybingumui sužadinti pakanka tik pasiūlyti dailės priemonių ar medžiagų. Piešiant, modeliuojant pačios priemonės skatina ieškoti įvairių sprendimų. Vaikai nori naujas medžiagas paliesti, ištyrinėti jų savybes, eksperimentuoti jomis. Vaikai tyrinėja ir atranda tam tikras raiškos galimybes. Tokio tyrinėjimo bei manipuliavimo rezultatas teikia didžiulį džiaugsmą, stimuliuoja tolesnę veiklą. Juslinio smalsumo sužadinimas gali skatinti įsitraukti į veiklą. Pirmą kartą paėmus molį, gali pakakti vien patirti jo savybes: koks tas molis – šiltas ar šaltas, ar galima įbesti į jį pirštą, ar jį lengva minkyti. Medžiagų tyrinėjimas padeda išlaisvinti

intuiciją, veda į naujus atradimus, ugdo gebėjimą pasirinkti bei apsispręsti. Netikėtų sumanymų kyla kūrybinei veiklai pasiūlius netradicinių medžiagų ir priemonių. Gamtinė medžiaga (vaškas, pjuvenos, medžio drožlės, tošis, žievė, lapai, smėlis, molis, akmenėliai ir kt.) yra kūrybos šaltinis. Jis sužadina tam tikrus pojūčius (kvepia, aštru, sulimpa) ir norą išbandyti. Kuo įdomesnė išorė, tuo įdomiau vaikams dirbti. Galima pasiūlyti įprastus dalykus panaudoti neįprastu būdu. Kūrybinius sumanymus žadina įvairios leidyklų, spaustuvių, parduotuvių bei buitinės atliekos. Svarbu, kad medžiagos tiktų konstruoti, pertvarkyti, pritaikyti. Iš įpakavimo dėžučių vaikai dažniausiai konstruoja laivus, mašinas, gyvūnėlius, išradingai panaudoja įvairių faktūrų ir spalvų audinius bei atraižas, tapo ant keramikinių plytelių, lanksto iš minkštos spalvotos vielos (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 287).

Pasak L.Katilienės (2004, p. 44), vienas svarbiausių pedagogo kompetencijos bruožų organizuojant ugdytinių praktinę kūrybinę veiklą yra „gebėjimas mokytis individualiai interpretuoti kūrybinį sumanymą, skatinti saviraišką. Šį procesą sąlygoja ugdytinių individualios savybės (gebėjimai, interesai, vertybės, požiūris, nuostatos ir pan.) bei kūrybiškumą ugdančios formos ir metodai. Ypač efektyvūs žaidybiniai pratimai įvairiomis raiškos ir išraiškos priemonėmis, kompozicijos modeliavimo pratybos“.

Vaikų knygelių iliustracijos teikia priešmokyklinukams džiaugsmo, išpūdžių, veda juos į meno pasaulį, ugdo fantaziją bei išmonę. Tai vaikams sukurtas, pritaikytas ir visiems prieinamas menas. Jos sužadina vaikų vaizduotę ir norą piešti netikėčiausius dalykus. Vienos iliustracijos būna aiškaus piešinio, įprastinių spalvų, kitos sudėtingesnės: apibendrintas arba stilizuotas piešinys, dekoratyvus komponavimas ir įvairios spalvos. Jos padaro neišdildomą išpūdį vaikams. Jų žiūrėjimas gali sužadinti vaikų norą ir patiems sukurti įvairių knygučių bei iliustruoti pasakojimus.

Daugiausia patirties ir gebėjimų įgyjama veikiant. Kad ir aukščiausio estetinio lygio kūrinių stebėjimas neturi tokio poveikio vaikų dailei kaip praktinis veikimas. Japonų patirtis rodo, kad įvairiais pratimais, manipuliuodami spalvotu popieriumi, vaikai gali išmokti skirti daugybę spalvų bei atspalvių. Tačiau suaugusieji turėtų suprasti, kad penkiamečiui padarytas „darbelis“ vis dėl to nėra svarbesnis nei pats kūrybos procesas. Dažai, teptukas, popierius ar drobė jau savaime žada malonų procesą.

Viena iš būtinų kūrybos palaikymo sąlygų yra teigiamos emocinės aplinkos, tolerantiškos kūrybinės atmosferos sukūrimas. Kūrybinės veiklos pobūdis reikalauja jaukios, kūrybinę vaizduotę žadinančios aplinkos. Vaikas turėtų laisvai pasirinkti (piešti sėdėdamas ar stovėdamas prie stalo, lentos), galėti laisvai prieiti prie dailės priemonių ir medžiagų, knygų lentynėlių bei pažiūrėti pro langą. Auklėtojos kalba turėtų būti aiški, maloni, natūrali, paprasta. Vaikai turi patirti džiaugsmą piešdami, aplikuodami, lipdydami ir pan. priešingu atveju blogėja nuotaika, pažeidžiama vaiko

dailės kūrybos nuoširdumas, pasakiškumas, paslaptینگumas. Formalūs reikalavimai prieštarauja meninės kūrybinės veiklos pobūdžiui, slopina džiaugsmingą nuotaiką bei susidomėjimą.

Darbelių aptarimas padeda kiekvienam vaikui pajusti, kad jo pastangos yra reikšmingos ir kitų vertinamos. Reikėtų pastebėti įdėtas vaikų pastangas, deramai įvertinti tegu ir „žalius“ bandymus. Kiekvienos pastangos vertinimas žadina iniciatyvą, pasitikėjimą, savo svarbumo bei savarankiškumo pojūtį. Vaikas pradeda laukti, kada vėl kils gerų minčių, ir tikėtis, kad jos vėl bus priimtos ir įvertintos. Tai žadina norą kurti, kai ką įgyvendinti, kai ką pakeisti, reikšti vidines ir išorines galias. Jei suaugusieji teigiamai vertina vaiko sumanymus, jį pagiria, vaikas patiria teigiamų emocijų, kurios vėliau skatina kartoti panašius veiksmus, tikintis tokių pat malonių išgyvenimų.

2.4. Priešmokyklinio amžiaus vaikų šokio gebėjimų ugdymas

Priešmokyklinio amžiaus vaikai geba nuoširdžiai įsitraukti į šokio raiškos procesus. Vaikams nebūtinai išankstinis fizinis pasirengimas tam, kad jie galėtų išreikšti savo emocijas linksmai šokinėdami ir plodami, liūdnai siūbuojant, piktai trepsėdami ar svajingai sukdamiesi, skambant muzikai, patiems dainuojant ar tiesiog tyloje. Šio amžiaus vaikai mėgsta spontaniško judesio pažinimo veiklas, apimančias visų jų savastį. Tačiau jiems reikia įgyti šokio kalbos patirties tam, kad galėtų ja pasinaudoti kaip komunikacijos ir saviraiškos priemone.

Penkerių - šešerių metų vaikai natūraliai įsitraukia į savo kūno, jo judėjimo galių pažinimą ir tyrinėjimą. Šiuo prigimtiniu vaiko smalsumu ir turėtų remtis priešmokyklinio amžiaus vaikų šokio gebėjimų ugdymas – plėtojant prigimtines vaiko kinestezines galias (koordinaciją, pusiausvyros pojūtį, taisyklingą laikyseną), suteikiant šokio elementų (laiko, erdvės, jėgos) naudojimo patirtį. Tiek spontaniškai kurdami, tiek šokdami įvairius ratelius, žaidimus ar šokius, vaikai mokosi naudoti šokio elementus, juos derinti ir jungti tarpusavyje, kad šokis būtų sklandus, išraiškingas, perteikiantis nuotaiką ir prasmę (Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas, 2004, p. 263).

Šokis priešmokykliniame amžiuje glaudžiai siejasi su muzikavimu ir vadyba. Jis ugdo vaikų socialinius ir komunikacinius gebėjimus, turtina jų emocinę patirtį. Šokis apima ne tik tradicinį šokį, bet ir laisvą, spontanišką judesio improvizaciją, pantomimos, vaidybos, muzikavimo elementus.

Laisvai judėdami erdvėje, improvizuodami judesiais, vaikai mokosi jausti judėjimo kryptį, tempą, ritmą, charakterį. Judėdami kryptingai ir koordinuotai, vaikai mokosi sudaryti paprasčiausias figūras, sustoti į ratelį, vorą, dviem eilėmis, poromis. Šokdami paprasčiausius

šokius, vaikai įgunda ritmingai atlikti elementariausius judesius (šuoliukus, pritūpimus, sukinius), mokosi elementariausių šokio žingsnelių.

Šokdami spontanišką šokį vaikai improvizuotais judesiais perteiki skambančios muzikos nuotaiką, vaizduoja įvairių gyvūnų, personažų charakterius (pvz., kaip juda vilkas, lapė, kaip kiškis, o kaip meška). Skatintina šokio kūryba, judesio improvizacija (pvz., „Jurgeli meistreliai“), veiksmų koordinavimas, mėginimas judėti darniai, sutartinai (pvz., „Siūlai, siūlai, susivykite“).

Šokio užsiėmimo metu ypač svarbūs liaudies žaidimai, rateliai ir šokai. Žaisdami kalendorinius žaidimus, eidami ratelius, šokdami tradicinius etninius šokius, vaikai susipažįsta su praeities papročiais, darbo veiksmams (pvz., „Audėjėlė“). Paprastais liaudies žaidimais, rateliais ir šokiais, taip pat šokio elementais praturtinami spektakliai, šventės ir vakaronės (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 40).

Ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų šokio gebėjimus patartinos įvairios šokio veiklos formos. Tai galėtų būti: integruota veikla muzikos, kūno kultūros užsiėmimų metu, užsiėmimai, skirti tik šokio veiklai salėje, individuali savarankiška šokio veikla laisvalaikio grupėje, šokio raiškos naudojimas būnant lauke, gamtoje, šokio raiškos elementų įtraukimas į kalendorinių švenčių, tradicinių renginių pasirodymus, šokio veikla kartu su tėveliais ir kt. Labai svarbu surasti tinkamą visų šokio veiklos organizavimo formų dermę.

Eksperimentuojant, klystant ir atrandant vaikui atsiveria neišsemiamos galimybės kurti šokio raišką bei komunikuoti šokio kalba. Šokis, kaip ir kiti menai, įkvepia vaikus vaizdingai ir naujoviškai mąstyti bei veikti. Augdami laisvoje, kūrybingoje aplinkoje, kur nėra varžoma jų iniciatyva (tegu ir klaidinga suaugusiojo akimis), kur toleruojami nestandartiniai ieškojimai, sprendimai, klaidos, vaikai ir ateityje nestokos smalsumo, vidinės motyvacijos ir kūrybingo požiūrio į gyvenimą.

3. KOMPLEKSNIO MENINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMO VERTINIMO PEDAGOGŲ IR VAIKŲ POŽIŪRIU TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodikos ir imties charakteristika

Tyrimo metodologija grindžiama:

Kognityvine teorija (Kohlberg, 1984, Piaget, 1965 ir kt.) kuri pabrėžia kiekvieno individo aktyvaus mąstymo reikšmę tolesniems jo veiksams: mąstydamas vaikas priima savąjį pasaulį, save patį bei atitinkamai kuria naujus elgesio būdus. Be to, gyvenimo įvykiai ir turima individo patirtis yra interpretuojami pagal savitą vidinę sistemą. Todėl objektyvi aplinka elgesiui yra ne taip svarbi, kaip tos aplinkos suvokimas bei jos įvertinimas.

Humanistine asmenybės teorija (Maslow, 1979, Rogers, 1951) kurios atstovai teigia, jog asmenybė nuolat auga ir vystosi, siekdama savirealizacijos. Joje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save kuriant savo asmeninį ir profesinį gyvenimą.

Tyrimo instrumentas:

Anketos - priešmokyklinio ugdymo pedagogams (1 priedas).

Klausimynas - priešmokyklinio amžiaus vaikams (2 priedas).

Anketos sudarytos remiantis Priešmokyklinio ugdymo(si) standartais. Klausimų pagalba išsiaiškintas pedagogų požiūris į kompleksinį meninės kompetencijos ugdymą, pedagogų nuomonė apie tai, ar jiems reikalingas geresnis meninis pa(si)rengimas. Pedagogams pateikiami klausimai apie meninės raiškos sritis, šias sritis ugdančius specialistus, pačių priešmokyklinio ugdymo pedagogų vadovavimą meninės kompetencijos ugdymui, meninio ugdymo ypatumus.

Išsiaiškinti vaikų nuomonei apie meninės kompetencijos ugdymo reikšmingumą taip pat naudotas darbo autorės parengtas klausimynas. Vaikams buvo pateikti klausimai susiję su visomis ugdomos meninės kompetencijos sritimis. Remiantis literatūros analize, klausimynas suskirstytas į šias ugdymo sritis:

- I. 1 - 6 klausimai – muzikinių gebėjimų ugdymas(sis).
- II. 7 - 9 klausimai – šokio gebėjimų ugdymas(sis).
- III. 10 - 13 klausimai – vaidybos gebėjimų ugdymas(sis).
- IV. 14 – 20 klausimai – dailės ir konstrukcinės kūrybos gebėjimų ugdymas(sis).
- V. 21 - 23 klausimai – vaikų požiūris į suaugusiųjų teikiamą jų palaikymą.

Kadangi priešmokyklinio amžiaus vaikai dar nemoka rašyti, klausimai jiems buvo užduodami žodžiu (interviu metodas), o atsakymus fiksavau aš pati. Su vaikais kalbėjausi prieš pietus. Kol visi vaikai, nusiplovę rankes, laukdavo pietų rūbinėlėje, aš paprašydavau kurio nors

vaiko man padėti ir atsakyti į klausimus. Pokalbis su vaiku vykdavo grupėje, įprastoje vaikui aplinkoje, prie jo stalo. Vaikai noriai sutikdavo padėti, kiekvienas stengėsi įsijungti į pokalbį, todėl tekdavo juos nuraminti, paaiškinant, kad su jais visais bus pasikalbėta, bus išklaudyta visų nuomonė.

Prie pagrindinio klausimo, siekiant gauti išsamesnius atsakymus, buvo pateikiami ir pagalbiniai klausimai. Klausimai buvo nesudėtingi, vaikai noriai įsijungė į apklausą.

Tyrimo rezultatų apdorojimui ir įforminimui panaudojama EXSEL programa. Metodologijos požiūriu tai *kokybinis* ir *kiekybinis* tyrimas.

Imties charakteristika:

Dėl tyrimo specifiškumo (priešmokyklinio amžiaus vaikai) respondentų imtis nėra didelė. Tyrimas atliktas 14 Rokiškio rajono švietimo įstaigų, kuriose yra priešmokyklinio amžiaus grupės, iš jų 9 lopšeliai – darželiai, 4 darželiai – mokyklos, viena pradinė mokykla. Iš viso tyrime dalyvavo 67 respondentai.

Anketa buvo pateikta 32 priešmokyklinio ugdymo pedagogams, dirbančioms Rokiškio rajone. Tyrime dalyvavusių pedagogių darbo patirtis atsispindi 2 lentelėje.

2 lentelė

Priešmokyklinio ugdymo specialisčių imties charakteristika (n=32)

Kvalifikacinė kategorija	Darbo stažas						Iš viso
	Mažiau negu 5 m.	6 -10 m.	11 - 15 m.	16 - 20 m.	21 - 25 m.	26 - 30 m.	
Auklėtoja	5	3	-	-	-	-	8
Vyr. auklėtoja	-	-	2	4	5	4	15
metodininkė	-	-	1	5	2	1	9
Iš viso	5	3	3	9	9	5	32

Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktų duomenų, didžioji dalis tyrime dalyvavusių priešmokyklinio ugdymo pedagogų turi didelę pedagoginio darbo patirtį. Iki 10 metų stažą turi 8 apklausoje dalyvavę pedagogai, likę 24 respondentai turi pedagoginio darbo stažą nuo 11 iki 30 metų. Pagal kvalifikacinę kategoriją respondentų pasiskirstymas taip pat rodo, jog didesnė dalis respondentų turi aukštą vyr. auklėtojos (15) ir metodininkės (9) kategoriją.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdiniame pareiginiame apraše (2003) teigiama, kad priešmokyklinės grupės pedagogas privalo turėti aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, būti įgiję ikimokyklinio amžiaus vaikų auklėtojo arba (ir) pradinių klasių mokytojo kvalifikaciją ir papildomai išlausę priešmokyklinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo kursą pagal Švietimo ir mokslo ministerijos reikalavimus atitinkančias kvalifikacijos tobulinimo programas. Iš apklausoje

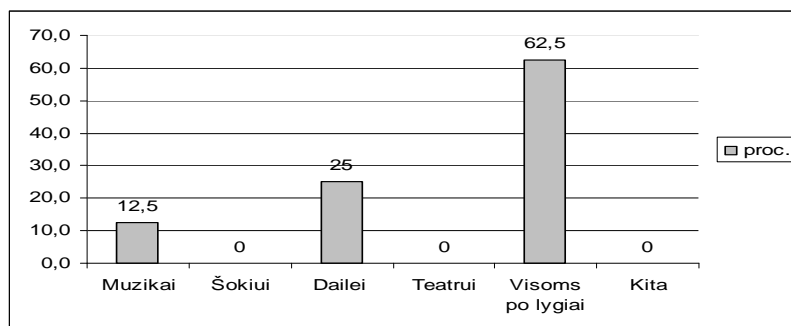
dalyvavusių pedagogių 25 turi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą, 7 pedagogės – aukštesniojo mokslo diplomus. Visos pedagogės yra išklusę priešmokyklinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo kursą, turi pažymėjimus.

Tyrimė taip pat dalyvavo ir interviu metodu buvo apklausti 35 priešmokyklinio amžiaus (5 – 7 m.) vaikai iš kurių 21 mergaitė ir 14 berniukų. Respondentų amžius: 6 – penkiamečiai (3 mergaitės, 3 berniukai), 15 – šešiamečių (8 mergaitės, 7 berniukai), 14 – septynmečių (9 mergaitės, 5 berniukai).

3.2. Kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimo pedagogų ir vaikų požiūriu tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Pedagogų požiūrio į kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimą analizė

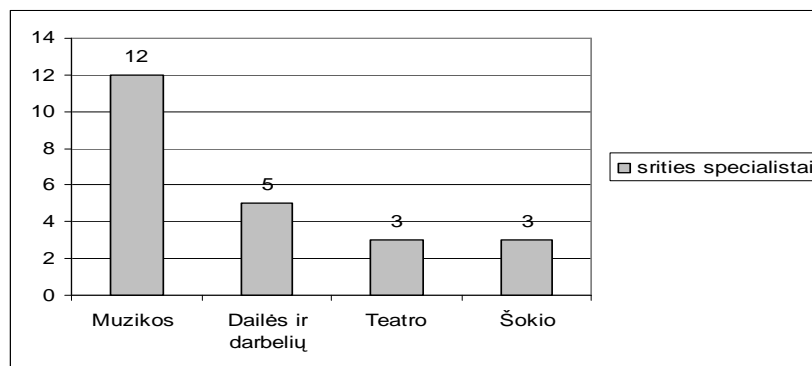
Visi (100%) apklausti pedagogai gerai žino, kokios meninės sritys įeina į kompleksinį meninės kompetencijos ugdymą, todėl respondentų buvo klausama, kuriai iš meno sričių (muzikai, dailei, šokiui, teatrui) jie daugiausiai dėmesio skiria ugdomojoje veikloje (žr. 2 pav.).

2 pav. **Meninės kompetencijos sritys, kuriai pedagogai skiria daugiausiai dėmesio ugdomojoje veikloje (proc.)**

Kaip matyti iš 2 paveiksle pateiktų duomenų, 62,50 % respondentų visoms meno sritims skiria po lygiai dėmesio motyvuodami tuo, kad visos sritys yra lygiavertės ir būtinos vaikų ugdymui, norint ugdyti kūrybišką, patirtį kaupiančią, laisvai besirenkančią meno srityje asmenybę. Dalis respondentų rinkosi atskiras sritys (muzika – 12,20 %, dailė – 25 %) atsižvelgdami į tai, kurioje srityje patys jaučiasi labiau kompetentingi, turi daugiau žinių bei praktinių gebėjimų.

Trečiuoju klausimu sužinota, kiek įstaigoje su priešmokyklinio amžiaus vaikais dirba meno srities specialistų (muzikos, dailės ir darbelių, teatro specialistai bei choreografai) (žr. 3 pav.).

3 pav. **Priešmokyklinėse grupėse dirbantys meno srities specialistai (n=35)**

Tyrimo rezultatai, pateikti 3 paveiksle, rodo, jog galimybės ugdyti įvairias menines kompetencijas nėra tolygios: Rokiškio rajone ir mieste su priešmokyklinio amžiaus vaikais dirba 12 muzikos specialistų, 5 dailės ir darbelių specialistai ir trys įstaigos turi choreografus bei teatro specialistus. Tik trys kaimo ugdymo įstaigos turi muzikos specialistus – muzikos vadovus. Kaimo grupės mažos, todėl su jomis dirba tik priešmokyklinio ugdymo pedagogas. Kitokia situacija mieste: visos ugdymo įstaigos turi nors po vieną meninės srities specialistą; keturios ugdymo įstaigos turi visus meninės srities specialistus (muzikos, dailės, teatro, šokio).

Pedagogų buvo prašoma įvertinti savo pasirengimą vadovauti priešmokyklinukų meninei veiklai. Respondentai turėjo galimybę pasirinkti vieną iš penkių vertinimo lygių: 1 - labai žemas, 2 - žemas, 3 - vidutinis, 4 - aukštas, 5 - labai aukštas. Autorė rėmėsi Panevėžio kolegijos pedagogių parengtais kriterijais, tiriant „pedagogo pasirengimo dirbti meninio ugdymo srityje optimizavimo galimybės“ (Meninio ugdymo aktualijos 3, 2004, p. 3). Pedagogai įvertino savo gebėjimus muzikos, šokio, dailės ir darbelių bei teatro srityse vadovaudamiesi tokiais kriterijais:

- *Labai žemas pasirengimo lygis* – per meninės veiklos užsiėmimus pedagogas perteikia tam tikrus konkrečios srities meno dalykų faktus, bet nesigilina į meno kalbą, savarankiškai neorganizuoja meninių projektų, turi labai menkus meninius gebėjimus, neplanuoja ir nesirūpina ugdytinių meniniu tobulėjimu;
- *Žemas pasirengimo lygis* – turi šiek tiek žinių apie meno istoriją, meno kalbą, raiškos būdus, bet trūksta atlikėjo įgūdžių ir meninių gebėjimų, stengiasi organizuoti meninę veiklą, tačiau negeba rasti tinkamiausių būdų ir formų jai įgyvendinti;
- *Vidutinis pasirengimo lygis* – pedagogas įvaldęs meno kalbą, organizuoja meninius projektus, įdėdamas daug pastangų pasiekia tam tikrų rezultatų, tačiau stokoja meninės veiklos strategijos, nežino, kai plėtoti vaiko kūrybines galias ir sukurti palankias sąlygas jo savirealizacijai;

- *Aukštas pasirengimo lygis* – mokytojas puikiai išmano meno kalbą, suvokia jo visumą, turi ryškių meninių gebėjimų ir įgūdžių, yra kūrybiškas, per užsiėmimus siekia formuoti ugdytinių meninį skonį, estetinę nuovoką, organizuoja meninius projektus įtraukdamas ugdytinius į aktyvią meninę veiklą;
- *Labai aukštas pasirengimo lygis* – pedagogas turi savo meninės veiklos stilių, sistemą, formuoja ugdytinių meninius gebėjimus ir įgūdžius, sudaro optimalias sąlygas jų meninei raiškai, ugdo estetinį skonį, pats nuolat tobulina savo meistriškumą, domisi meno naujovėmis.

Respondentų savivertės rezultatai atsispindi 3 lentelėje.

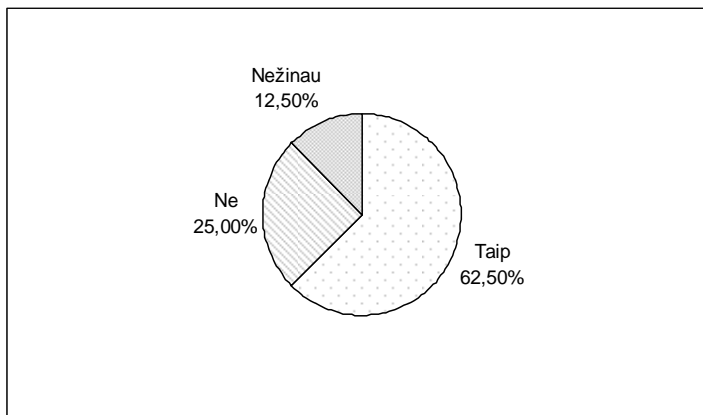
3 lentelė

Pedagogų pasirengimo vadovauti meninei veiklai vertinimas (proc.)

Vertinimo lygiai Menai	Labai žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai aukštas
	%	%	%	%	%
Muzika	3.13	6.25	56.25	18.75	15.63
Šokis	6.25	12.50	56.25	18.75	6.25
Dabai ir darbeliai	-	-	21.88	53.13	25.00
Teatras	-	6.25	46.88	31.25	15.63

3 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad 56,25 % respondentų vidutiniškai vertina savo pasirengimą organizuoti muzikinę veiklą, o 15,63 % respondentų mano, kad turi labai aukštą pasirengimą dirbti šioje srityje. Tuo tarpu tik 3,13 % pedagogų nurodė, kad turi labai žemą muzikinio ugdymo meistriškumo lygį. Savo pasirengimą vadovauti choreografinėi veiklai respondentai įvertino taip: 56,25 % įsitikinę, kad jų pasirengimo lygis yra vidutinis, 6,25 % mano, kad labai aukštas, 18,75 % teigia, kad aukštas. 21,88 % savo gebėjimus vadovauti ugdytinių dailės ir darbėlių veiklai vertina vidutiniškai. Respondentų nuomonės išsiskiria aukščiausiu lygiu įvertinant savo pasirengimą – 25 % mano, kad jų pasirengimas vadovauti dailės ir darbėlių užsiėmimams yra labai aukštas, tuo tarpu teatro srityje labai aukštai savo pasirengimą vertina tik 15,63 % pedagogų. Tyrimas atskleidė, kad dauguma pedagogų savo pasirengimą vadovauti vaikų meninei veiklai vertina vidutiniškai ir tik nedidelė dalis labai gerai. Vis dėl to keletas respondentų savo meninio ugdymo gebėjimus vertina menkai. Pedagogų manymu, jų meniniams gebėjimams reikšmės turi tiek darbo stažas, tiek kvalifikacinė kategorija. Daugiau kaip 5 metus dirbantys pedagogai mano, jog praktiškai dirbdami jie įgyja daugiau patirties, susiranda metodus ir būdus kurie suteikia galimybę kokybiškai organizuoti meninę veiklą.

Pedagogų buvo klausama, ar būtinas geresnis meninis pasirengimas priešmokyklinio ugdymo pedagogui. Respondentai pasirinko vieną iš trijų atsakymų variantų: 1 – taip, 2 – ne, 3 – nežinau (4 pav.).

4 pav. **Pedagogų nuomonė apie geresnio meninio pa(si) rengimo būtinybę priešmokyklinio ugdymo pedagogams (proc.)**

Respondentų atsakymai rodo, kad didžioji dalis (62,50 %) savo darbo praktikoje pasigenda išsamesnių meninio ugdymo žinių ir praktinių įgūdžių. Todėl jie mano, kad priešmokyklinio ugdymo grupėje pravartu plačiau susipažinti su meninio ugdymo specifika, išsiugdyti specialių gebėjimų ir įgūdžių. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai dalyvauja įvairiuose seminaruose, tobulinimosi kursuose, taip gilindami žinias meninėje srityje.

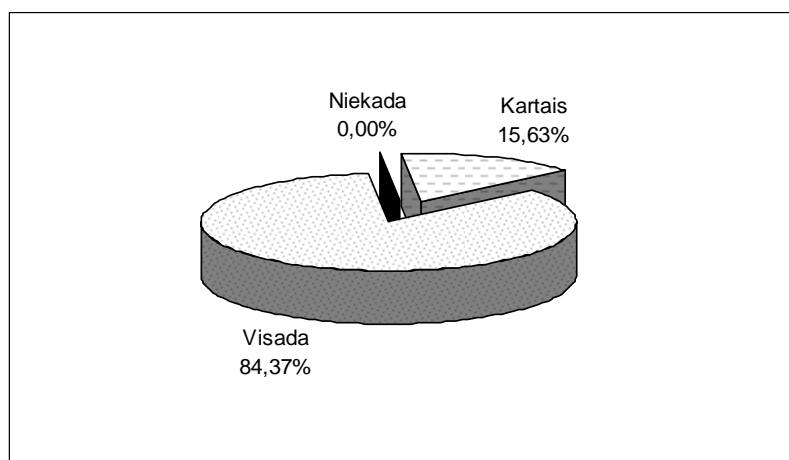
Pedagogai, kurie įstaigoje dirba mažiau nei 5 metus ir neseniai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą mano, jog jų turimos žinios meninio ugdymo srityje yra pakankamai geros, atitinka ugdytinių poreikius. Tokie pedagogai suranda šiuolaikišką meninę kalbą su dabartiniais priešmokyklinio amžiaus vaikais. Tačiau kalbant apie didelį darbo stažą (15 - 20 metų) turinčius pedagogus galima teigti, jog jie sunkiau suderina savo meninės veiklos pasiūlymus su priešmokyklinio amžiaus vaikų poreikiais.

Paklausti, su kokiomis problemomis susiduria pedagogai ugdydami vaikų meninę kompetenciją, 15,63 % respondentų visai neatsakė į šį klausimą. 75 % respondentų nurodo, jog jiems sunku dirbti su vaikais, kurie neturi motyvacijos, nepasitiki savo jėgomis (baimė, gėda), taip pat sunkumų sudaro nevienoda vaikų patirtis. Be kita ko pedagogai mini sunkią finansinę padėtį, priemonių skurdumą, tai, jog nesudaromos galimybės lankytis meninės paskirties renginiuose.

Mažai patirties turintis pedagogas dažnai susiduria su problemomis, kurioms spręsti reikia psichologinių žinių, darbo patirties. Dirbant su priešmokyklinio amžiaus vaikais neretai pedagogams iškyla sunkumų dėl vaikų motyvacijos stokos, besiformuojančio požiūrio į meną. Pedagogų (ne visų) dirbančių daugiau kaip 20 metų požiūris į meną radikaliai skiriasi nuo

priešmokyklinukų požiūrio. Todėl labai svarbu pedagogams būti atviriems naujovėms, ieškoti bendrų susitarimų su vaiku, atsižvelgti į vaiko poreikius.

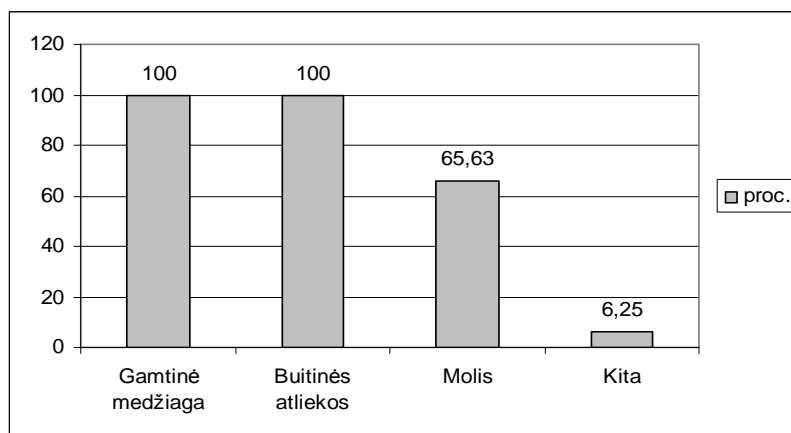
Pasirinkimo laisvė didina vaikų kūrybos laisvę. Vaikai tokią laisvę įgyja, jei gali vadovautis savo idėjomis, jei gali pasirinkti būdą toms idėjoms išreikšti, jei gali patys reguliuoti savąjį kūrybinį procesą. Todėl pedagogų buvo klausiamą, ar jie suteikia vaikams galimybę patiems pasirinkti meninei veiklai skirtas darbo priemones. Respondentai turėjo tris pasirinkimo variantus: 1 - visada, 2 - niekada, 3 – kartais (5 pav.).

5 pav. **Suteikiama galimybė ugdytiniams patiems pasirinkti meninei veiklai skirtas darbo priemones (proc.)**

Pedagogai savo atsakymų pasirinkimu (visada – 84,37 %, kartais – 15,63 %) įrodo, jog jiems yra svarbi vaiko pasirinkimo laisvė. Jų manymu, tai ugdo vaikų gebėjimą tyrinėti įvairias meninės raiškos priemones, atrasti savitą, individualų raiškos stilių, tenkinti raiškos ir pažinimo poreikį. Pedagogų nuomonė priklauso ir nuo darbo stažo bei kvalifikacinės kategorijos. Daug metų dirbantys pedagogai (15 - 25metai) buvo pripratę, organizuodami meninę veiklą, iš anksto pasirūpinti priemonėmis tikslui įgyvendinti. Ir tai priklausė tik nuo pedagogų pasirinkimo. Tuo tarpu mažesnę patirtį turintys pedagogai vieningai laikosi nuomonės, jog labai svarbi vaikui pasirinkimo laisvė ir net mano, jog laisva pasirinkimo galimybė palengvina pačių pedagogų darbą; kūrybinis procesas vyksta sklandžiau, atsiranda spontaniškas vaikų noras veikti, kurti.

Aplinkos daiktai, negyvoji gamta - tai puiki ugdymo priemonė, todėl labai svarbu, kad pedagogas atkreiptų vaikų dėmesį, skatintų ieškoti, tyrinėti, eksperimentuoti, drąsiai išbandyti medžiagų galimybes, žaisti jomis. Priešmokyklinėse grupėse dirbantys pedagogai, paklausti apie netradicines medžiagas bei priemones naudojamas kūrybinei veiklai (6 pav.), vienareikšmiškai (100 %) patvirtino, kad vaikams pasiūlo naudoti gamtinę medžiagą (augalų sausuoliai, akmenukai, smėlis ir kt.), buitines atliekas (vienkartiniai indeliai, kartono dėžutės, įpakavimo popierius ir kt.)

6 pav. **Netradicinės medžiagos naudojamos kūrybinėje veikloje (proc.)**

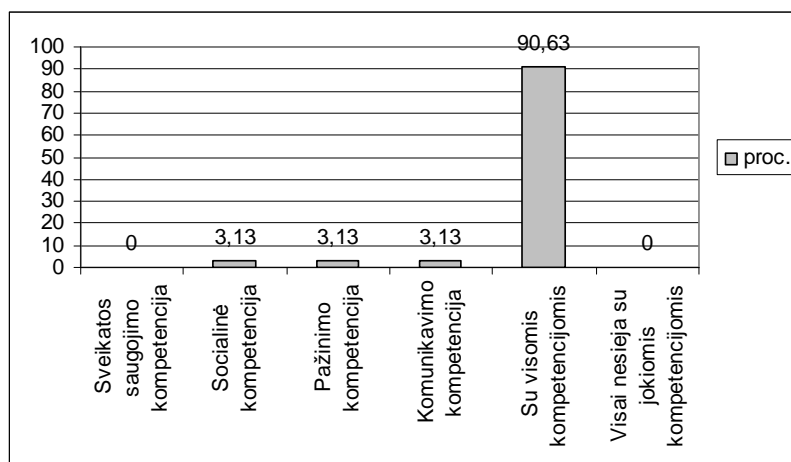
Kūrybiniams darbams daryti (medaliams, įvairiems molinukams, papuošalams ir kt.) 65,63 % respondentų dažnai ugdytiniams siūlo naudoti molį (šias galimybes turi tik kelių darželių priešmokyklinių grupių vaikai, nes gauti tinkantį tokiai veiklai molį padeda auklėtinių tėveliai).

Prie atsakymo varianto „kita“ priešmokyklinio ugdymo pedagogai pažymėjo tokias medžiagas, kaip kavos tirščiai, medžiagų skiautės, siūlų likučiai.

Netradicines medžiagas kūrybinėje veikloje labiau naudoja pedagogai turintys didesnę nei 5 metų darbo stažą. Tokie pedagogai yra linkę viską kaupti, išnaudoti bet kokią daiktėlį, kurį paprastas žmogus laiko tiesiog šiukšle. Taip atsiranda „antrasis daiktų gyvenimas“.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų poreikis - kurti grožį darbu, tvarkyti, puošti buitį, kurti reikalingus daiktus, žaislus ir priemones. Darbelių veikloje vaikui ugdomi įgūdžiai iš įvairių medžiagų kurti daiktus buičiai (rėmelius, žaislus, dėžutes, dirželius ir pan.), bendravimui (dovanėlės, gėlių puokštės, vokai laiškamams ir t.t.). Kurdamas tam tikros paskirties daiktus, vaikas mokosi ne tik darbo ar veiklos būdų ir operacijų, bet ir pajusti grožį, pasirinkti tinkamą formą bei spalvas.

Devintuoju anketos klausimu pedagogų klausėme, su kokiomis kompetencijomis pedagogai sieja meninę kompetenciją. Pedagogai galėjo pasirinkti vieną iš devynių nurodytų punktų (su sveikatos saugojimo kompetencija, socialine kompetencija, pažinimo kompetencija, komunikavimo kompetencija, su visomis kompetencijomis, ar visai nesieja su jokiais kompetencijomis). Atsakymo duomenys atsispindi 7 paveiksle.

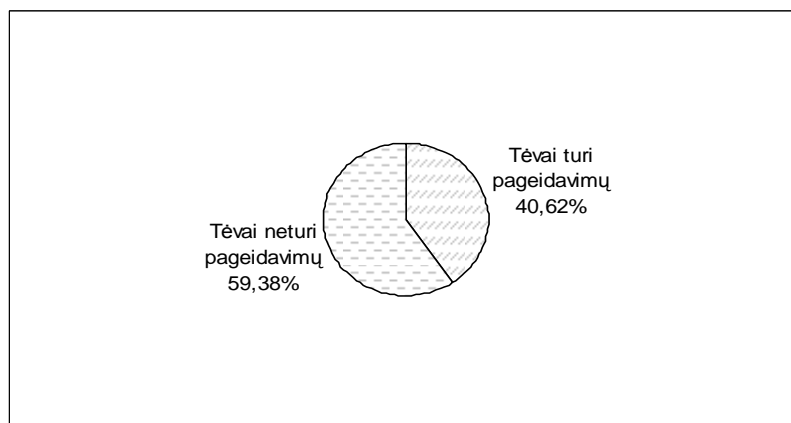

7 pav. **Kompetencijos, su kuriomis pedagogai glaudžiai sieja meninę kompetenciją**

Visos priešmokykliniame amžiuje ugdomos kompetencijos siejasi viena su kita, viena kitą papildo ir taip mano 90,63 % respondentų. Vienodas skaičius respondentų (po 3,13 %) meninę kompetenciją sieja su socialine kompetencija, su pažinimo kompetencija, su komunikavimo kompetencija. 3,13% respondentų nurodo, kad vaikai stengiasi patenkinti vieną iš svarbiausių poreikių – pažinimą, todėl ir meninę kompetenciją sieja su pažinimo kompetencija. Taip pat 3,13% respondentų meninę kompetenciją glaudžiai siedami su socialine kompetencija galvoja apie tai, kad vaikas turėdamas pakankamai įgūdžių, žinių meninėje srityje, lengviau taps visuomenės nariu, supras bendrąsias vertybes, turės savo požiūrį į kultūrą bei meną.

Pedagogai turi naudoti šiuolaikinius ir vaiko kompetencijos ugdymą orientuotus būdus - vaiko aktyvumo, iniciatyvumo skatinimo sudarant ugdančiąją aplinką; kūrybišką konstruktyvistinę vaiko ir pedagogo sąveiką; spontanišką – situacinį ugdymą; ugdymą pavyzdžiu ir kt.

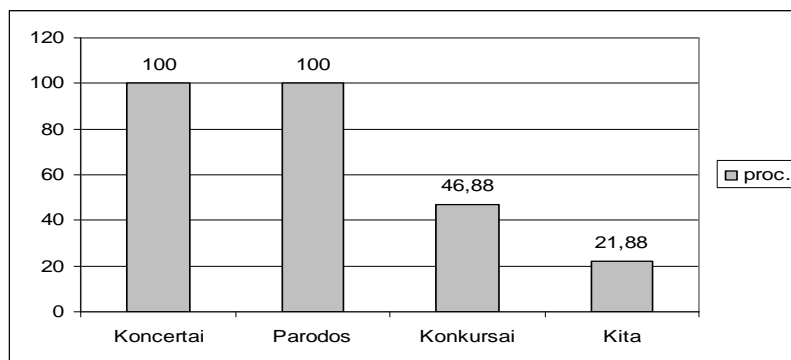
Vaikų ugdymas svarbus tiek pedagogui, tiek ir vaiko tėvams (globėjams). 8 paveiksle pateikti atsakymo rezultatai į klausimą, ar pedagogai sulaukia tėvų pageidavimų dėl vaiko meninių gabumų puoselėjimo.

8 pav. **Tėvų pageidavimai dėl meninių gabumų puoselėjimo (proc.)**

Respondentai išskiria tokius tėvų pageidavimus: „kad vaikas dainuotų vienas“ (9,38 %), „pageidauja papildomų šokių užsiėmimų“ (12,50 %), „nori, kad vaikai lankytųsi meninės paskirties renginiuose“ (9,38 %), „kad dalyvautų vaikai konkursuose“ (6,25 %), „nori, kad vaikų piešiniai puoštų grupę ir net visą įstaigą“ (3,13 %). Tai, jog jokių pageidavimų iš tėvų dėl vaiko meninių gabumų puoselėjimo nesulaukia, nurodė 59,38 % respondentų.

Pedagogų buvo prašoma nurodyti, koku būdu arba kada atsiskleidžia vaikų meninės kompetencijos pasiekimai. Gauti rezultatai pateikti 9 paveiksle.

9 pav. **Veikla, per kurią atsiskleidžia vaikų meninės kompetencijos pasiekimai (proc.)**

Visi apklausoje dalyvavę priešmokyklinio ugdymo pedagogai teigia, kad vaikų pasiekimai atsiskleidžia koncertų metu ir organizuojant parodas. Beveik pusė respondentų (46,88 %) pažymėjo konkursus, penktadalis rinkosi atsakymo variantą „kita“ - tradicines šventes (15,63 %), vykdomus projektus (6,25 %).

3.2.2. Vaikų požiūrio į kompleksinio meninės kompetencijos ugdymo vertinimą analizė

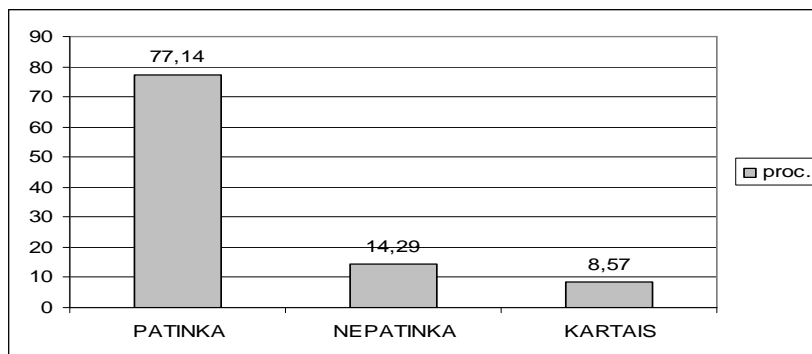
Meninis ugdymas – žmogaus dvasinės kultūros pamatas. Jo pagrindai dedami ankstyvoje vaikystėje, kai formuojami pasaulėžiūros pamatai.

Tyrime dalyvavo ir interviu metodu buvo apklausti 35 priešmokyklinio amžiaus (5 – 7 m.) vaikai iš kurių 21 mergaitė ir 14 berniukų. Respondentų amžius: 6 – penkiamečiai (3 mergaitės, 3 berniukai), 15 – šešiamečių (8 mergaitės, 7 berniukai), 14 – septynmečių (9 mergaitės, 5 berniukai).

Vaikams buvo pateikti klausimai, susiję su visomis ugdomos meninės kompetencijos sritimis. Iš viso priešmokyklinio amžiaus vaikams buvo pateikti 23 klausimai (2 priedas). Buvo atlikta kiekybinė ir kokybinė rezultatų analizė.

Visi vaikai noriai dalyvavo apklausoje, o ypač aktyvūs buvo šešiamečiai. Išsamiau, daugiau komentuodamos į klausimus atsakinėjo mergaitės. Kalbant su vaikais, susidarė nuomonė, jog kuo jaunesnis vaikas, tuo mieliau ir atviriau bendrauja, nuoširdžiai atsako į klausimus.

Dainavimas – muzikinės raiškos rūšis, itin svarbi kiekvienam vaikui. Ar patinka dainuoti tyrime dalyvavusiems vaikams, galime spręsti iš 10 paveiksle pateiktų duomenų.

10 pav. Vaikų požiūrio į dainavimą rezultatai (proc.)

Daugumai vaikų (77,14 % respondentų) dainuoti patinka. Komentuodami savo teigiamą pasirinkimą, priešmokyklinio amžiaus vaikai aiškino taip:

- „nes labai mėgstu“ (22,86 %);
- „nes labai gražu“ (8,57 %);
- „noriu būti dainininke“ (8,57 %);
- „yra daug gražių dainų“ (5,72 %);
- „nes dainuoti įdomu“ (8,57 %);
- „nes tada būna linksma, gera nuotaika“ (20 %);
- „nežinau, patinka ir tiek“ (25,71 %).

Dalis apklaustųjų (14,29 %) teigia, jog dainuoti jiems nepatinka, nes negražios dainos, nemoka arba tiesiog nežino kodėl ir 8,57 % apklaustųjų teigia dainuojantys „kartais“.

Vaikai, kuriems patinka dainuoti (85,71 %) nurodo, jog jiems patinka vaikiškos dainelės (5,71 %), dainos, kurias moko darželyje (11,43 %), paprastos (5,71 %), linksmos (14,29 %), kurias dažnai girdi per televiziją (8,57 %) ir net 20 % tiriamųjų nurodė konkrečių dainų pavadinimus, mėgstamas grupes („Mokinukės“, „Mango“ ir kt.). 22,86 % respondentų negalėjo pasakyti, kokios dainos jiems patinka. Tačiau 27 vaikai mano, jog moka daug dainų, tačiau skaičius labai nevienodas: vienam 5 jau daug, kitam daug yra 25 dainos.

Tyrimų duomenimis dainavimas daugiau patinka mergaitėms, nes pagal jų prigimtį dažniausiai jos būna švelnios, save noriai išreiškia muzika. Dauguma berniukų jau penktaisiais – šeštaisiais metais pradeda kompleksuoti, bijo jų manymu netinkamai pasirodyti prieš draugus, nori atrodyti vyriški, todėl dauguma jų ir nurodo nenorą dainuoti.

Vaikams labai svarbi juos supanti kūrybiška aplinka ir ji turėtų būti puoselėjama ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir vaiko šeimoje. Tėvų ir pedagogų pareiga – neslopinti vaikų spontaniškos kūrybos, bet ją skatinti ir puoselėti, kad būdami šešerių ir vyresni jie neprarastų įgimto, kiekvienam vaikui būdingo muzikinės kūrybos gebėjimo.

Apklausoje vaikai teigia, kad labiausiai mėgsta dainuoti kai:

būna draugų būryje (20 %),

būna vieni (14,29 %),

kartu su tėveliais (17,14 %),

namuose (11,43 %),

darželyje (22,86 %),

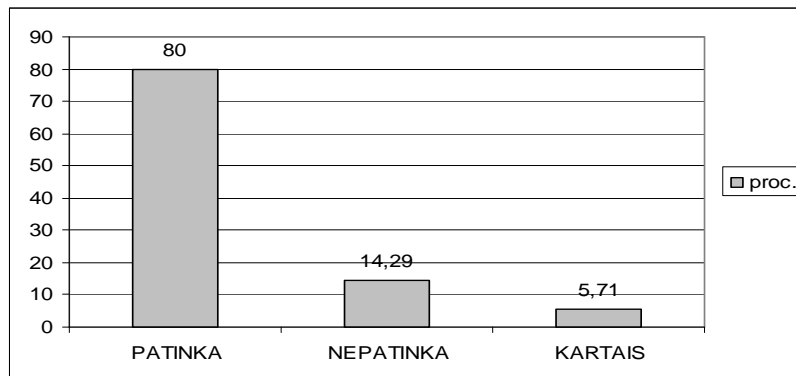
kai groja muzika (5,72 %),

vakare (2,86%)

ir 11,43 % nežino, kada jie labiausiai mėgsta dainuoti. Deja, šeimoje dainavimas šiandieną nėra itin populiarus, todėl į darželius ir mokyklas kasmet ateina vis daugiau netaisyklingai dainuojančių (neintonuojančių, šnekamuojų balsu „dainuojančių“ ir kt.) vaikų, nebemokančių net elementariausių vaikiškų dainelių. Dažnai vaiko norui dainuoti, o ypač berniukams, turi reikšmės tėvų požiūris į meną, konkrečiai į dainavimą. Dažnai tėvai berniukus orientuoja į vyriškesnius užsiėmimus (sportas, darbeliai ir kt.). Iš apklaustųjų berniukų 11,43% mielai dainuoti būdami vieni, nes bijo sulaukti nepageidaujamos bendraamžių reakcijos, tuo tarpu dainuodamos mergaitės draugų būryje jaučiasi laisviau nei berniukai.

Grojimas elementariais muzikos instrumentais ir skambančiais žaislais – būtina priešmokyklinukų muzikinio ugdymo dalis. Grojimas įvairiais instrumentais žadina vaiko norą muzikuoti, lavina tembrinę klausą, ugdo ritmo pojūtį, turtina muzikinės kalbos patirtį, lavina koordinaciją, smulkiąją plaštakų bei pirštų motoriką.

Atsakymo į klausimą, ar vaikai mėgsta groti, rezultatai matyti 11 paveiksle.

11 pav. Vaikų požiūris į muzikavimą (proc.)

Didžiajai daliai apklausoje dalyvavusių vaikų groti patinka, taip teigia 80 % respondentų. Dalis priešmokyklinukų (14,29 %) teigia, jog groti nepatinka, nes nemoka, neįdomu arba tiesiog nežino, kodėl nepatinka. Jie nurodo tokius mėgstamus instrumentus: būgnas (11,43 %), pianinas(14,25 %), barškučiai (8,57 %), gitara (8,57 %), saksofonas (2,86 %), metalofonas (2,86 %). Dabar priešmokyklinukai groja tik žaislinėmis gitaromis ir saksofonu, tačiau jie teigia, kad labai nori groti šiais tikrais muzikos instrumentais („kai užaugsiu grosiu...“). Berniukams muzikavimo reikšmingumas didesnis nei mergaitėms. Berniukų nuomone, grojimas muzikos instrumentais jiems leidžia išlieti daug energijos, kelti triukšmą, mušti ritmą, parodyti save. Mergaitės mielai renkasi muzikos instrumentus, kurie yra melodingesni, švelnesnių tonų, kurias galima atlikti nesudėtinai melodijas. Tuo tarpu berniukai renkasi didesnius, skambesni, aštresni garsą išskiriančius instrumentus (būgnai, barškučiai, šaukštai ir pan.).

Penktasis klausimas mums padėjo išsiaiškinti vaikų nuomonę apie muzikos reikšmingumą ir naudingumą. Vaikai pateikė labai skirtingų nuomonių:

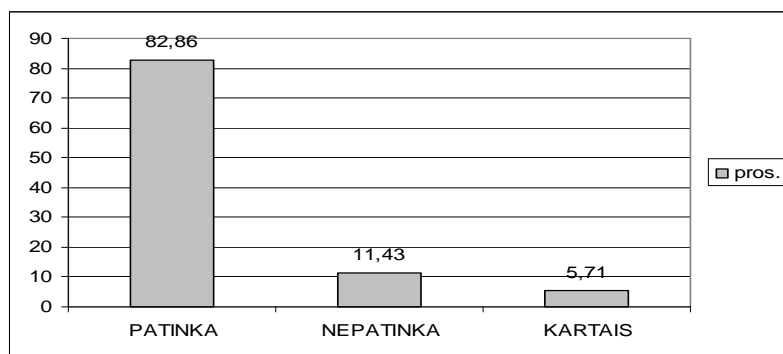
- „Muzika reikalinga, kad būtų geras balsas“ (2,86 %);
- „Muzika reikalinga, kad būtų aplink gražu, daugiau gerumo“ (8,57 %);
- „Man muzika reikalinga, kad būtų linksma, pakeltų nuotaiką“ (20 %);
- „Muzika reikalinga, kad turėtumėme ko klausytis“ (14,29 %);
- „Muzika reikalinga tam, kad vaikai išmokytų dainuoti, groti, šokti“ (37,14 %);
- „Būna daug muzikos, būna daug švenčių“ (5,71 %);
- „Be muzikos būtų liūdna“ (2,86 %).
- „Nežinau“ (11,43 %).

Kaip matyti, priešmokyklinukai muzikai suteikia įvairias funkcijas: estetinę, pažintinę, terapinę, relaksacinę. Muzikos meno daugiavfunkciškumą įvairiose kultūrose išskiria ir daugumas muzikos tyrinėtojų: J. Kievišas, A. Piličiauskas, Z. Rinkevičius, E. Velička ir kiti.

Priešmokyklinėse grupėse muzikinę meninę veiklą organizuoja priešmokyklinio ugdymo pedagogės, muzikos specialistai, todėl vaikai ir nurodo, jog juos moko dainuoti ir groti auklėtojos (42,86 %) bei muzikos vadovai (28,57 %). Nemažai vaikų (37,14 %) teigia, kad dainuoti bei muzikuoti jie mokosi ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir šeimoje (moko mama, sesuo, brolis). Pedagogai turi palaikyti glaudų ryšį su šeima, kabėti apie vaikų poreikius, interesus bei įpročius, nes tuomet meninis ugdymas bus kokybiškesnis ir nenutrūkstantis.

Džiugu, kad ir namų aplinkoje vaikas girdi muziką ir pats gali muzikuoti, kad dainavimas, kaip pati prieinamiausia muzikavimo forma, nėra pamirštas, tačiau žinoma, jog tik pastovus ir reguliarus muzikavimas turi teigiamos įtakos vaiko muzikiniam ugdymui. Vadinasi, tik reguliarus muzikavimas namų aplinkoje turi teigiamos įtakos vaiko muzikinio skonio ir dvasingumo formavimuisi, jo muzikinės veiklos poreikiui.

Šokis – viena iš meno sričių, kuri patinka daugumai priešmokyklinukų. Vaikų atsakymai pateikti 12 paveiksle.

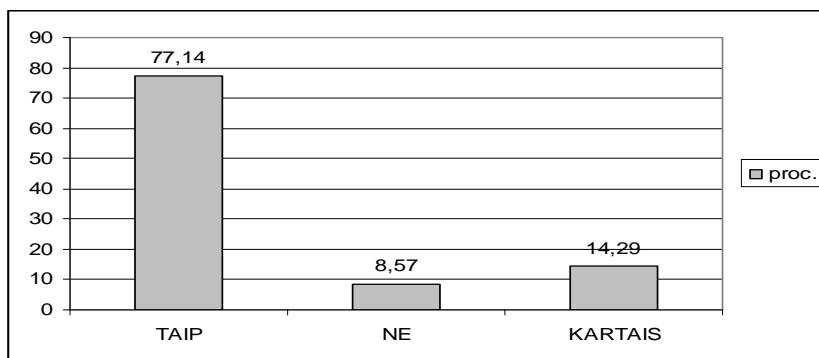
12 pav. Vaikų požiūris į šokį (proc.)

Didžioji dalis (82,86 %) priešmokyklinukų teigia, kad šokti jiems patinka. Vaikai šokdami patenkina savo prigimtinių poreikių judėti, spontanišką saviraišką, išreiškia savo emocijas. Tik maža dalis (11,43 %) mano, jog tai nuobodu, neįdomu.

Vaikų teigimu, jie dažniausiai šoka darželyje per užsiėmimus (74,29 %) arba namuose (22,86 %), kai neturi kas veikti, būna linksma ir groja muzika. Vienas priešmokyklinukas į šį klausimą visai neatsakė. Neigiamai atsakę respondentai yra berniukai. Jie motyvuoja tuo, jog tai „mergaitiška“, jog nenori šokti poromis, nuobodus, neįdomus užsiėmimas. 21 mergaitė ir likusieji 10 berniukų džiaugiasi galimybe savo jausmus, mintis, judėjimo poreikį išreikšti šokiu.

Kaip jau buvo minėta, priešmokyklinėse grupėse meninę veiklą organizuoja priešmokyklinio ugdymo pedagogės, specialistai, todėl vaikai nurodo, jog juos moko šokti auklėtojos (42,86 %), choreografai (14,29 %), muzikos vadovai (25,71 %). Vaikai taip pat mini šeimos narius (mama, sesuo, brolis), kurie užsiima su jais šioje srityje.

Priešmokyklinio amžiaus vaikai turėjo atsakyti į tris klausimus, susijusius su viena iš meninę kompetenciją sudarančių sričių – vaidyba. Vaikų buvo klausama, ar jiems patinka vaidinti ir kodėl (žr. 13 pav.).

13 pav. Vaikų požiūris į vaidybą (proc.)

77,14 % apklaustųjų atsakė „taip“, nurodydami, jog:

„tai įdomi veikla“,

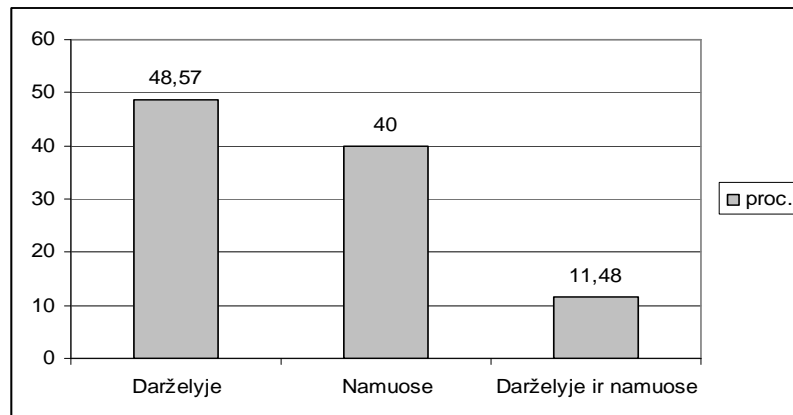
„patinka kai gali vaidinti žiūrovams (tėveliams, draugams)“,

„gali savo balsu perteikti įvairius personažų charakterius, būdą“,

„galima daug kalbėti ir patiems kurti pasakas“.

Tyrimo rezultatai parodė, jog visi vaikai yra buvę kokiame nors spektaklyje: 85,71 % respondentų spektaklį matė ugdymo įstaigoje (savo darželyje, kituose darželiuose) ir 14,29 % respondentų žiūrėjo spektaklį miesto teatro rūmuose. Taip pat visi tiriamieji vaidino spektakliuose, muzikinėse pasakose, atlikdami jiems pasiūlytus ar pačių pasirinktus vaidmenis. Tyrimų duomenimis 77,14% respondentų, kuriems patinka vaidinti sudaro: 18 mergaičių (51,43%), 9 berniukai (25,71%). Neigiamą atsakymą pateikė 3 berniukai. Likusieji vaikai (3 mergaitės ir 2 berniukai) aiškios nuomonės neturi.

Dailė yra ta vaikų veiklos sritis, kurioje kiekvienas gali atrasti tik jam vienam tuo metu itin svarbų savęs išreiškimo būdą be žodžių. Daugumai priešmokyklinukų patinka ši veikla (94,29%) ir jie teigia, jog tai daro nuolat tiek darželyje, tiek ir namuose (14 pav.).

14 pav. Aplinka, skatinanti vaikų norą piešti

Vaikai komentuodami, kodėl jiems patinka piešti, sakė:

„Mama ir tėtis džiaugiasi, kai padovanoju piešini“;

„Galiu piešti ką noriu, kokiomis noriu spalvomis“;

„Kai neturiu ką veikti, tada piešiu“;

„Kai tėveliai būna užsiėmę, savo kambaryje piešiu ir spalvinu“;

„Tai labai įdomu ir nesunku“;

„Auklėtoja mus moko piešti“;

„Jei nemokėsiu piešti, nemokėsiu ir rašyti“;

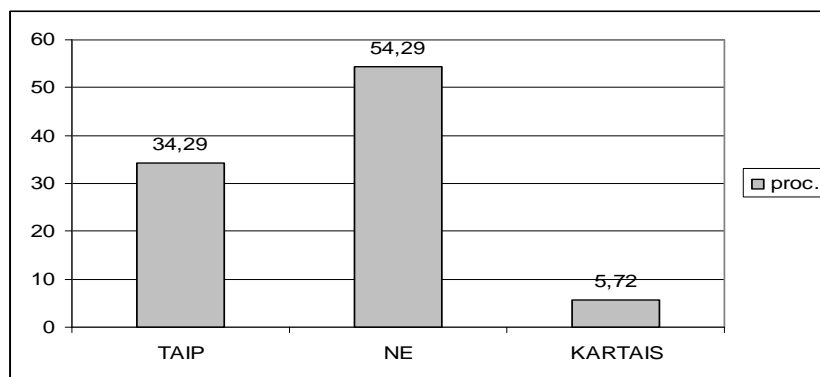
„Turiu daug pieštukų, daug flomasterių. Ir jie visi nauji“.

Pažvelgus į tyrimo rezultatus lyties aspektu matoma, jog lytis šioje veikloje neturi didelės reikšmės. Neigiamą požiūrį į šia veiklą turi 1 mergaitės ir 1 berniukas. Visiems kitiems tyrime dalyvavusiems vaikams (tiek berniukams, tiek mergaitėms) dailės veikla yra priimtina ir mėgstama.

Iš 35 apklaustų priešmokyklinukų penki vaikai mano, jog piešti jie mokosi patys ir jiems pagalbos nereikia, 18 priešmokyklinukų ugdytis piešimo įgūdžiams padeda auklėtojos ir 12 priešmokyklinukų sako, jog juos moko piešti šeimos nariai (mama, tėtis, sesuo arba brolis).

Vaikams patinka piešti įvairiausiomis priemonėmis (dažais – 22,86 %, pieštukais – 5,71 %, flomasteriais – 48,57 %, vaškinėmis kreidelėmis – 5,71 %, visomis priemonėmis -11,43 %). Vadinasi, labai svarbu, kad pedagogai ir tėvai pasirūpintų tinkamomis priemonėmis, jų įvairove, leistų vaikams patiems rinktis priemones savo kūrybinio sumanymo įgyvendinimui.

Vaikų atsakymai į klausimą, ar jie mėgsta kurti ir išradinėti panaudojant netradicines medžiagas ir priemones, pavaizduoti 15 paveiksle.

15 pav. **Kūryba iš netradicinių priemonių, medžiagų (proc.)**

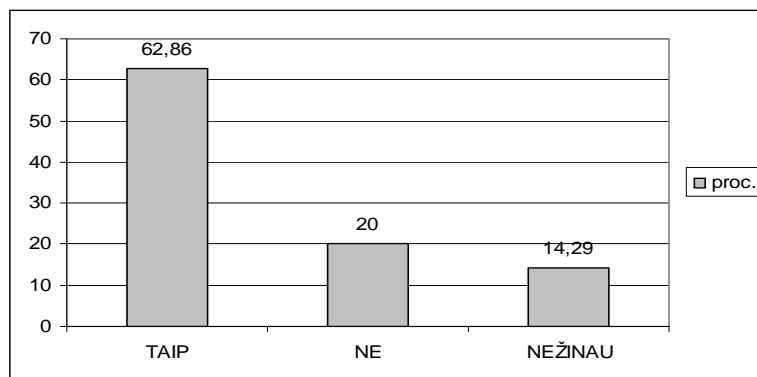
Trečdalis apklausoje dalyvavusių vaikų pasirinko atsakymo variantą „taip“, „kartais“ – 11,43 %. Net 54,29 % respondentų pasirinko neigiamą atsakymo variantą, nes mano, jog nieko nesugebės padaryti, nežino ką kurti, nemoka, nenori, neturi tinkamų priemonių.

Konstrukcinei kūrybai vaikai naudoja įvairias medžiagas (dėžutės, medžių šakelės, degtukai be galvučių, džiovinti lapai, sėklos, grūdai, medžiagų skiautės, plunksnos, molis ir kt.). Vaikai su pasididžiavimu pasakojo apie sukurtus daiktus: robotą, namelį - iš dėžučių, papuošalus, rėmelius paveikslėliui - iš molio, žaisliukus - iš senos kojinės, medžiagų atraižėlių, gyvūnelius - iš kankorėžių, giliukų, plunksnų, paveikslėlius, kuriems buvo panaudotas plastilinas, sėklos, grūdai, augalų sausuoliai.

Dažniausiai žaidybiniėje grupės veikloje berniukus išvystame konstruojančius įvairius konstruktorius, statant kaladėles, dėliojant dėliones, gal todėl ir konstrukcinė kūryba panaudojant

įvairias netradicines medžiagas labiau priimtina berniukams (22,86%). Mergaitės teigia, kad labiausiai mėgsta dirbti su gamtine medžiaga, kurti paveikslėlius, papuošalus ir pan.

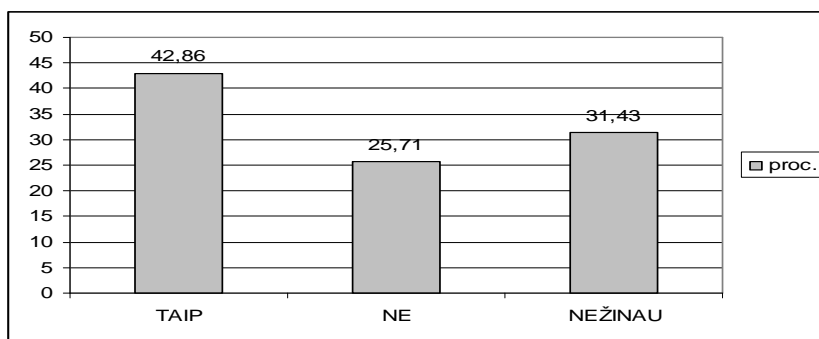
Vaikų nuomonė apie tai, ar tėveliams patinka, kai jie dainuoja, groja, šoka, vaidina matyti 16 paveiksle.

16 pav. **Vaikų nuomonė apie tėvų požiūrį į meninę saviraišką (proc.)**

62,86% respondentų mano, jog tėvai džiaugiasi jų menine veikla (namuose prašo padainuoti, pašokti, tai ko išmoko darželyje, klausinėja ką vaikas piešė darželyje, dalyvauja jiems skirtuose koncertuose, patys tėvai su vaikais kartu dainuoja, piešia), o net 20% respondentų teigia, kad namuose dainuodami, grodami jie trukdo tėvams dirbti, tėvai liepia netriukšmauti, „nekvailioti“. 14,29% respondentų tiesiog nežino, kokia tėvėlių nuomonė apie jų dalyvavimą meninėje veikloje. Į tyrimo rezultatus pažvelgus lyties aspektu matyti, jog mergaitės (42,86%) dažniau sulaukia tėvų palaikymo, domėjimosi jų menine veikla nei berniukai. Galima manyti, kad berniukų tėvams tai nėra labai svarbu, arba tėvai tiesiog vaikams to neparodo, nepasako, todėl berniukai ir namo, jog tėvams jų meninė veikla nepatinka arba visai nežino tėvų nuomonės.

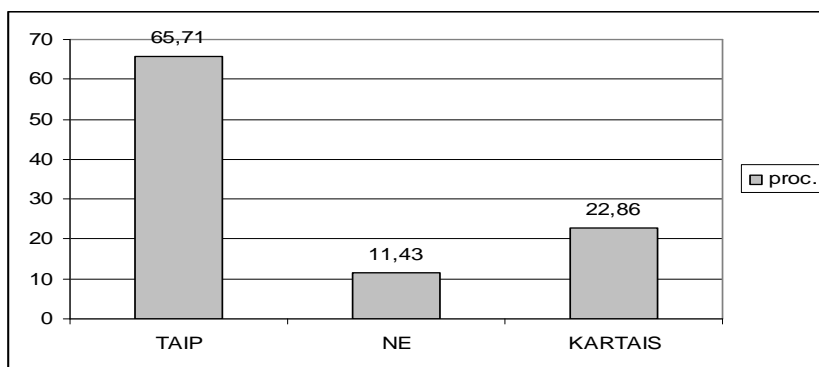
Vaikas į darželį ateina iš šeimos, kuriose formuojasi asmenybė, dedamas kultūrinis pamatas. Šeimos kultūrinės tradicijos padeda vaikui susivokti kultūrinėje aplinkoje, ugdo norą estetiniai meninei raiškai. 42,86 % respondentų mano, jog tėvai juos skatina užsiimti menine veikla, džiaugiasi jų pasiekimais. 31,43 % respondentų, klausiant apie tėvų skatinimą meninei veiklai, neturi nuomonės, sako „nežinau“, ir net 25,71% respondentų nesulaukia tėvų paskatinimo (žr. 17 pav.).

17 pav. **Vaikų nuomonė apie tai, ar tėvai skatina vaikus meninei veiklai (proc.)**

Tyrimo rezultatai rodo, kad tėvai mažai palaiko vaikų kūrybiškumą (teigiamą atsakymo variantą pateikė tik 42,86 % respondentų), o tai gali atsiliepti tolesniems vaiko meniniams patyrimams įgyti. Tėvų paskatinimas ankstyvoje vaikystėje ugdo vaiko žingeidumą, drąsą, savarankiškumą. Šito nepatyrę vaikai gali likti nedrąsūs, užsisklendę savyje, nepasitikintys savo jėgomis, kompleksuojantys.

Visai kitokia priešmokyklinukų nuomonė kalbant apie pedagogų skatinimą jų kūrybinei veiklai (žr. 18pav.).

18 pav. **Vaikų nuomonė apie tai, ar pedagogai skatina vaikus meninei veiklai (proc.)**

Daugiau nei pusė (65,71 %) apklausoje dalyvavusių tiriamųjų mano, jog dažnai sulaukia pedagogų paskatinimo kūrybiškai veikti, neigiamą atsakymą pateikė tik 11,43 % respondentų, kartais sulaukia pedagogų paskatinimo 22,86 % vaikų. Vaikai teigia, kad auklėtojos nuolat pagiria, organizuoja pasirodymus, duoda po kokį nors siurprizą. Pedagogas įtraukia vaikus į įdomią veiklą geromis idėjomis, tema, sumanymais, nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių, ko pasekoje, vaikai patys noriai dalyvauja kūrybinėje veikloje. Vaikams svarbu, kad pedagogas pastebi, gerbia, palaiko jų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti.

Organizuodami įvairias šventes, išradingai planuodami ugdomąją meninę veiklą pedagogai leidžia vaikams kūrybiškai save išreikšti, suteikia laisvę kurti ir improvizuoti. Tačiau ugdymo

įstaiga, pedagogai niekada neatstos vaikui taip reikalingo individualaus dėmesio jo meniniams pasiekimams, teigiamo šeimos narių įvertinimo.

Tyrimo rezultatai parodė, jog dauguma priešmokyklinėje grupėje dirbančių pedagogų, ugdydami vaikų meninę kompetenciją, naudoja visas meninio ugdymo sritis, kurios, kaip rodo vaikų apklausos duomenys, labai reikšmingos vaikų meninei saviraiškai.

Meniniam vaiko patyrimui, jo asmenybės brandai didelės įtakos turi artimiausia socialinė aplinka, todėl labai svarbus ugdymo įstaigos ir šeimos ryšys, bendravimas ir bendradarbiavimas siekiant bendrų ugdymo tikslų. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas svarbus keliais aspektais: išsiaiškinant vaiko poreikius, elgesio ypatumus, esamą vaiko pasiekimų lygį pradėjus lankyti priešmokyklinę grupę; nustatant vaiko gebėjimus ir sritis, kur jam reikia pagalbos.

IŠVADOS

1. Psichologų ir pedagogų teigimu priešmokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai yra labai smalsūs, noriai atlieka įvairias užduotis, drąsiai reiškia savo mintis, nebijo išsigalvoti ir eksperimentuoti. Tokio amžiaus vaikai turi savitą meno ir muzikos supratimą, kuris dažnai nesiderina su suaugusiųjų supratimu.
2. Kokybišką meninio ugdymo sėkmę laiduoja glaudi visų meninės veiklos sričių (muzika, dailė – darbeliai, šokis, teatras) sąveika. Visos šios sritys turi nelygstamą ugdomąją vertę ir yra nepaprastai svarbios vaiko intelekto raidai, jo meninių, pažintinių, komunikacinių bei socialinių gebėjimų sklaidai. Meninė raiška integruojama į visas vaikų veiklos ir ugdymo sritis.
3. Pedagogai aktyviai skatina vaikus domėtis kokybiška kultūra ir kartu toleruoja jų susižavėjimą ir sekimą masinės kultūros produktais: muzikinės televizijos laidos, radijo programos.
4. Pedagogai siekia kokybiško meninės kompetencijos ugdymo domėdamiesi naujovėmis, ieškodami būdų bei metodų efektyviai, kūrybiškai meninei veiklai. Pedagogai meninio ugdymo žinių ir įgūdžių trūkumą kompensuoja dalyvaudami kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose, dalydamiesi gerąja darbo patirtimi.
5. Vaikai pasitiki ir gerbia savo pedagogus (auklėtojus), kurie sukuria vaikams ugdančią kūrybiškumą aplinką, palaiko lygiavertę sąveiką su vaiku, lanksčiai reaguoja į spontaniškai susikuriančias ugdymo situacijas grupėje bei vaiko poreikius.
6. Priešmokyklinio amžiaus vaikai, vertindami savo meninės veiklos rezultatus, didžiausią dėmesį skiria meno sričiai – dailei. Nemažą reikšmę turi muzika, šokis bei teatras.
7. Vaikui kaupiant patirtį, prioritetas turėtų būti teikiamas šeimai, kuri pirmoji formuoja vaiko intelekto ir meninio ugdymo pagrindus, vertybines orientacijas, tačiau tyrimas rodo, kad namų aplinka nėra kūrybiškai orientuota į vaiką, tėvai pasyvūs, nelabai domisi vaikų menine veikla, mažai juos skatina.

REKOMENDACIJOS

Siekiant plėtoti priešmokyklinio amžiaus vaikų meninės kompetencijos gebėjimų kompleksinį ugdymą vertėtų:

1. Sudaryti sąlygas priešmokyklinio amžiaus vaikui ugdytis ir būti ugdomam kūrybiškoje aplinkoje, orientuotoje į vaiko ugdymo(si) tikslus, amžių, pritaikytoje vaiko poreikiams, skatinančioje jį veikti, kurti. Visose priešmokyklinio ugdymo įstaigose turėtų būti salė, skirta choreografijos užsiėmimams arba vaidybai, pakankamas muzikos instrumentų bei medžiagų, reikalingų dailės – darbelių užsiėmimams, pasirinkimas.
2. Švietimo įstaigų vadovai turėtų užtikrinti priešmokyklinio amžiaus vaikų meninės kompetencijos ugdymo kokybiškumą, sudaryti galimybes pedagogams kelti kvalifikaciją, gilinti žinias meninio ugdymo srityje.
3. Tėveliai šeimose taip pat turėtų rūpintis savo vaikų meninių gebėjimų ugdymu, o priešmokyklinių įstaigų darbuotojai turėtų palaikyti glaudžius bendradarbiavimo ryšius su jais. Tėvelius reikėtų įtraukti į priešmokyklinio ugdymo grupių veiklą, skatinti juos dalyvauti pravedant pamokėles ar kitus papildomos veiklos renginius. Reikia stengtis, kad tėvai ne tik padėtų materialiai, bet kartu su vaikais dalyvautų koncertuose, piešinių ar darbelių parodose, lankyto teatro spektaklius.

LITERATŪRA

1. Andriuškienė J. (1999). Pradinių klasių mokytojų laiškas šešiamečių auklėtojoms // Žvirblių takas. Nr. 5. P. 16 - 18.
2. Barvydienė V., Kasiulis J. (2001). Vadovavimo psichologija. Kaunas.
3. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002). Vilnius.
4. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ugdymas (2003). Vilnius.
5. Bobrova L., Ptašinskienė I., Pocevičienė R. (2004). Kursinių, bakalauro, magistro darbų, baigiamųjų projektų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. Šiauliai.
6. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius.
7. Černius J. V. (1992). Mokytojo pagalbininkas. Kaunas.
8. Černius J. V. (1997). Tėvų ir mokytojų pagalbininkas. Kaunas.
9. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos. Vilnius.
10. Gage N. L., Berliner C. D. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius.
11. Gailienė D., Bulotaitė L., Strulienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Vilnius.
12. Gučas A. (1990). Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas
13. Jankauskaitė M. (2003). Vaikų lytinė savivoka ir jos ugdymas // Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas.
14. Jonynienė V. (2004). Į kompetencijas orientuotas ugdymas // Žvirblių takas. Nr. 1. P. 20 –30.
15. Juodaitytė A. (2003). Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas. Šiauliai.
16. Katilienė L.. (2004). Dailės pedagogo veiklos ypatumai mokinių kūrybos procese // Meninio ugdymo aktualijos 3. Šiauliai.
17. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003).
18. Lietuvos švietimas (2004). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
19. Monkevičienė O. (2001). Lietuvos šešiamečiai mokosi įveikti sunkumus // Žvirblių takas. Nr. 6. P. 57 – 59.
20. Monkevičienė O. (2003). Priešmokyklinukas ir pradinukas //Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas .
21. Monkevičienė O. (2004). Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymas // Žvirblių takas. Nr. 1. P. 16 – 19.
22. Pečeliūnas R. (2004). Tėvų įtaka ugdant vaikų dvasingumą // Meninio ugdymo aktualijos 3. Šiauliai. P. 63 – 67.

23. Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003). [Žiūrėta 2006-09-27].
Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
24. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas (2004). Vilnius.
25. Priešmokyklinis ugdymas. Antra knyga (2003). Straipsnių rinkinys. Vilnius.
26. Priešmokyklinis ugdymas. Pirmą knyga (2002). Straipsnių rinkinys. Vilnius.
27. Priešmokyklinis ugdymas. Trečia knyga (2004). Straipsnių rinkinys. Vilnius.
28. Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdinis pareiginis aprašas (2003). [Žiūrėta 2006-09-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
29. Psichologijos žodynas (1993). Vilnius.
30. Rado P. (2003). Švietimas pereinamuoju laikotarpiu. Vilnius: Garnelis.
31. Stanišauskienė V. (2000). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje: daktaro disertacija. Kaunas.
32. Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012 m. (2003). [Žiūrėta 2006-09-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
33. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2002). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
34. Vaikų brandumas mokyklai (1996). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija Vilnius.
35. Želvy R. (2001). Švietimo vadybos pagrindai. Vilnius.
36. Žukauskienė R. (1996). Raidos psichologija. Vilnius.
37. Выготский Л.С. (1991). Воображение и творчество в детском возрасте. Книга для учителя. Москва.